

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Капітал страхової компанії: сутність, структура та особливості формування за матеріалами ПрАТ «Українська страхова компанія «Княжа Віснна Іншуранс Груп», м. Хмельницький

Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і кодифікація

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і кодифікація

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування

КВРФБС 022287.01.06.00

Виконав студент IV курсу, група ФБСз-21-1
Шифр

Інна ЛАВРЕНЮК
Ім'я, прізвище

Керівник д-р. екон. наук, професор
Науковий ступінь, учині звання

Раїса КВАСНИЦЬКА
Ім'я, прізвище

Нормоконтролер

Яна СИДОРЧУК
Ім'я, прізвище

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Ім'я

Ніла ХРУЩ
Ім'я, прізвище

23.06 2025
Дата

Хмельницький 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Рівень вищої освіти бакалавр
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шафр і найменування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шафр і найменування
Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ФБСС

Ніла ХРУЩ *Н. Хрущ*

10.02 2025

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Лавренко Інні Михайлівні

Прізвище, ім'я, по батькові студента

1 Тема роботи: Капітал страхової компанії: сутність, структура та особливості формування за матеріалами ПрАТ «Українська страхова компанія «Княжа Віснна Іншуранс Груп», м. Хмельницький

Керівник роботи Квасницька Раїса Степанівна, д-р. екон. наук, професор
Прізвище, ім'я, по батькові, акад. ступінь, учене звання

Затверджено наказом ректора університету від 07.02.2025 № 23 (додаток № 5)

2 Строк подання студентом роботи на кафедру до 07.06.2025

3 Вихідні дані до роботи законодавчі та нормативні акти; спеціальна методична та наукова література (вітчизинні та зарубіжні видання); періодичні видання за темою дослідження; фінансова звітність ПрАТ УСК «Княжа VIG» за 2022-2024 рр.

4 Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1 Теоретичні засади капіталу страхової компанії

2 Аналітичні аспекти особливостей формування капіталу страхових компаній України та напрями підвищення їх капіталізації

5 Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)

Мікро- та макроекономічні функції капіталу страхових організацій.

Позитивні та негативні характеристики формування та функціонування власного капіталу страховиків.

Підходи до системи визначення регулятивного капіталу страхових компаній у різних країнах.

Склад регулятивного капіталу страхових компаній.

Динаміка показників кількості страхових компаній України та основних показників їх діяльності за 2020-2024 рр.

Динаміка показників капіталізації страхового ринку за 2020-2024 роки.

Динаміка власного капіталу страховиків страхового ринку України за його складовими за 2022-2023 роки.

Місце ПрАТ УСК «Княжа VIG» серед інших ризикових страховиків на страховому ринку України за різними показниками у 2022-2024 роках.

Динаміка загальної величини та складових активів, власного капіталу, зобов'язань та фінансових результатів ПрАТ УСК «Княжа VIG» за 2022-2024 рр.

Динаміка та відповідність нормативним значенням фінансових показників достатності та ефективності використання капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG» за 2022-2024 рр.

6 Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7 Дата видачі завдання 10 лютого 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва розділів (етапів) кваліфікаційної роботи	Строк виконання	Промітки
1 Затвердження плану кваліфікаційної роботи	до 10.04.2025	виконано
2 Аналіз, систематизація економічної літератури, збір та обробка статистичних матеріалів, фінансової звітності за темою кваліфікаційної роботи	до 25.04.2025	виконано
3 Написання текстової частини кваліфікаційної роботи	до 25.05.2025	виконано
4 Підготовка ілюстративних матеріалів та оформлення кваліфікаційної роботи	до 01.06.2025	виконано
5 Попередній захист кваліфікаційної роботи	до 14.06.2025	виконано
6 Захист кваліфікаційної роботи	з 18.06.2025	виконано

Студент

Інна ЛАВРЕНЮК
І.М. ПРІЗВИЩЕ

Керівник кваліфікаційної роботи

Раїса КВАСНИЦЬКА
І.М. ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Студент Лавренюк Інна Михайлівна, IV курс, група ФБСз-21-1

Правознавство, ім'я, по батькові, курс, група

Керівник Квасницька Раїса Степанівна, д-р екон. наук, професор

Правознавство, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання

Тема роботи: Капітал страхової компанії: сутність, структура та особливості формування за матеріалами ПрАТ «Українська страхова компанія «Княжа Віснвн Іншуранс Груп», м. Хмельницький

Ключові слова капітал, власний капітал страховика, регулятивний капітал страховика, залучений капітал, позиковий капітал.

Мета роботи дослідження теоретичних та практичних засад формування капіталу страхових організацій, а також напрямів підвищення його достатності у страховиків України.

Предмет дослідження теоретичні та практичні засади формування капіталу страхових організацій в Україні.

Об'єкт дослідження формування капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIГ».

За результатами дослідження сформульовані такі висновки. Капітал страхової компанії розглядається як сукупність коштів, що перебувають в обігу страхової компанії та спрямовуються на здійснення страхової, інвестиційної, фінансової діяльності. Капітал страхової компанії виконує як мікроекономічні, так і макроекономічні функції. Мікроекономічні функції відображають призначення та роль страхового капіталу в розвитку страхових компаній і, при цьому, характеризують зовнішній прояв властивостей страхового капіталу у страховій системі. Саме капітал страхової компанії забезпечує її належне функціонування і поділяється за джерелами формування на власний, залучений та позиковий. Власний капітал є фінансовою основою діяльності страхової компанії, він належить їй і використовується для формування відповідних активів. Власний капітал відіграє основну роль у структурі ресурсів страхових компаній, відображаючи кошти, що перебувають у власності страхової компанії і представлені статутним та гарантійним фондами, які, в свою чергу, включають додатковий, резервний капітал та нерозподілений прибуток (непокритий збиток).

Зобов'язання є заборгованістю страховика, «яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення його ресурсів, що втілюють у собі економічні вигоди». Лівову частку у зобов'язаннях страхових компаній займають залучені кошти, які втілюються у технічних резервах (величині, яка визначає грошову оцінку зобов'язань страхової компанії за договорами), що в обов'язковому порядку мають створюватись страховиками. Отже, страховик зобов'язаний формувати такі технічні резерви: резерв премій; резерв збитків; резерв бонусів. Страховики мають право прийняти рішення про створення резерву у складі резерву заявлених, але не виплачених збитків для покриття збитків, які сталися, але не були належним чином задокументовані. В Україні суть, порядок розрахунку регулятивного капіталу страховиків регламентується Законом України «Про страхування», Положенням «Про встановлення вимог щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика» та ін. Згідно Закону України «Про страхування» страховик повинен мати регулятивний капітал, достатній для підтримання платоспроможності, який містить три складові: регулятивний капітал першого рівня; регулятивний капітал другого рівня; регулятивний капітал третього рівня. Відповідні елементи рівнів регулятивного капіталу включаються до регулятивного капіталу, якщо вони відповідають відповідним вимогам.

Страховий ринок України за останні 5 років зазнав значних трансформацій, що характеризуються суттєвим скороченням кількості страховиків та одночасною стійкістю і навіть зростанням за ключовими фінансовими показниками, особливо після шокового 2022 року. Спостерігається стрімке та невпинне зменшення кількості

страхових компаній. За п'ять років їхня кількість скоротилася на 60% – з 22 до 8 компаній, що свідчить про посилення регуляторних вимог, невід з ринку стабільних страхових компаній та загальний процес «очищення» ринку. За даними досліджень страховиків на страховому ринку України у 2022-2024 роках відзначається позитивна динаміка їхньої діяльності, зокладки різкому зростанню нерозподіленого прибутку у 2024 році, незважаючи на зменшення у 2023 році. Це свідчить про ефективну фінансову діяльність страхових компаній і їх здатність генерувати прибуток.

Визначені такі перспективи (шляхи) розвитку. Оцінка капіталу страхових компаній важлива для інвесторів, менеджменту компанії, страхувальників та державних наглядових органів. На основі дослідження методик оцінки діяльності страхових компаній державними наглядовими органами було виділено 9 фінансових показників та розроблено шкалу їх оцінки, яка забезпечує інформаційне підґрунтя для управлінських рішень щодо достатності та ефективності використання капіталу. Після більш комплексного аналізу здійснено комплексну оцінку достатності ПрАТ «Княжа ВІС», за результатами якої визначено, що у 2022 та 2024 роках характеризується високим рівнем управління капіталом та має суттєвий потенціал зростання. У 2023 році ПрАТ УСК «Княжа ВІС» мала показники, що дають можливість охарактеризувати середній рівень достатності капіталу та вказувати, що компанія має потенціал до зростання порівняно з іншими страховиками. Достатність капіталу критично важливою для фінансової стійкості та надійності страхової компанії, особливо зважаючи на те, що показник автономії капіталу ПрАТ УСК «Княжа ВІС» відповідає нормативному значенню, а відношення власного капіталу до страхових резервів поліпшилося у 2024 році. Тому було виділено напрями підвищення достатності капіталу ПрАТ УСК «Княжа ВІС», реалізація яких уможливила б ще підвищення як кількісного вираження достатності капіталу компанії, так і його якісного наповнення. Виконання цих напрямів щодо підвищення достатності капіталу матиме глибокий і переважно позитивний вплив на страхову компанію.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, 2 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальною обсягом роботи 67 сторінок, в тому числі 14 таблиць і 3 рисунки. Робота містить 3 додатки. Список використаних джерел містить 30 найменувань.

Дата виконання кваліфікаційної роботи 22.06.2025

Дата захисту кваліфікаційної роботи 24.06.2025

Студент Ірина Лавренко
І.І. прізвище

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретичні засади капіталу страхової компанії	9
1.1 Суть, функції та склад капіталу страхової організації як суб'єкта господарювання	9
1.2 Регулятивні аспекти формування та достатності капіталу страховиків	18
2 Аналітичні аспекти особливостей формування капіталу страхових компаній України та напрями підвищення їх капіталізації	30
2.1 Аналіз динаміки величини та структури капіталу страховиків, результатів їх діяльності на страховому ринку України у 2020-2024 роках	30
2.2 Дослідження капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG», оцінка його достатності та напрями її підвищення	38
Висновки	63
Список використаних джерел	68
Додатки	73

ВСТУП

Актуальність теми. Ринок фінансових послуг в Україні сьогодні є надзвичайно волатильним, тому приділяє особливу увагу фінансовій стабільності та динамічному розвитку фінансового сектору. Фінансові ресурси мають важливе значення для страхової компанії, оскільки вони є ключовим елементом у забезпеченні стійкості, фінансової безпеки та здатності компанії виконувати свої функції. Агресія Росії проти України призвела до значного скорочення грошових потоків українських страховиків у вигляді страхових премій. Деякі експерти вважають, що національний страховий ринок наразі має мало шансів на оптимістичне майбутнє. Вони аргументують це тим, що страхування не є одним з провідних секторів економіки, а фінансові ресурси наразі зосереджені насамперед на досягненні перемоги, а згодом будуть використані для відновлення інфраструктури та економіки країни. Однак такий підхід не враховує всіх можливостей, які закладені в страхуванні. Таким чином, ці проблеми є актуальними і потребують вирішення як на теоретичному, так і на практичному рівні. Тому, для України сьогодні дуже актуальним є дослідження питань сутності, структури, особливостей формування та оцінки достатності капіталу страхової компанії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження основних засад суті, формування та використання фінансових ресурсів (капіталу) страхових компаній зробили такі вчені: І. Г. Аберніхіна, І. Г. Сокиринська [1]; О. О. Казак [7]; Д. Нестерова [10]; Л. А. Приступа [17]; А. В. Путінцев [18]; О.О. Сосновська [20]; Н. А. Хрущ, К. Л. Ларіонова, Л. О. Матвійчук [30] та інші. Проте регулятивні аспекти особливостей формування капіталу страхових компаній та оцінки його достатності залишаються недостатньо вивченими.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних засад формування капіталу страхових організацій, а також напрямів

підвищення його достатності у страховиків України. Завданнями кваліфікаційної роботи є:

- визначення суті, функцій і складу капіталу страхової організації як суб'єкта господарювання;
- обґрунтування регулятивних аспектів формування та достатності капіталу страховиків;
- аналіз динаміки величини та структури капіталу страховиків, результатів їх діяльності на страховому ринку України у 2020-2024 роках;
- дослідження капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIГ», оцінка його достатності та визначення напрямів її підвищення.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретичні та практичні засади формування капіталу страхових організацій в Україні.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є формування капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIГ».

Дослідження теоретичних основ капіталу страхових організацій, оцінки його достатності та її підвищення здійснюється з використанням різних методів: аналітичного методу - дослідження показників складу, структури, динаміки капіталу страховиків; синтезу - формування загального уявлення про формування капіталу за його складовими шляхом поєднання всіх теоретичних аспектів поняття капіталу страховиків; методу узагальнення - доведення результатів дослідження та формування висновків; системного підходу - створення таблиць узагальнень; методу порівняння - проведення аналізу показників капіталу страховиків (власного, заученого і позикового) в часовому (горизонтальному) аспекті.

Нормативним підґрунтям кваліфікаційного дослідження слугують закони України, постанови Верховної Ради, нормативні документи Національного банку України, Міністерства фінансів України, дані фінансової звітності ПрАТ УСК «Княжа VIГ», спеціалізована науково-методична література, інтернет джерела.

1 Теоретичні засади капіталу страхової компанії

1.1 Суть, функції та склад капіталу страхової організації як суб'єкта господарювання

Капітал є основною економічною категорією сучасного суспільства. Адже, «в системі головних економічних цінностей суб'єктів господарювання, що визначають потенціал їх ефективного функціонування та перспективи економічного розвитку, важлива роль належить саме капіталу» [8]. Природа капіталу, тобто його сутність, була в центрі уваги економічної думки протягом багатьох століть. Слово «капітал» походить від латинського слова «capitalis», що означає «основний, первинний». Саме тому капітал привертає значну увагу економістів, науковців та практиків. Поєднання їхніх позицій щодо обґрунтування ролі та місця капіталу в процесі створення, становлення та розвитку суб'єкта господарювання дозволяє виробити комплексне бачення та дослідити його в усіх аспектах підприємницької діяльності. Наукове розуміння капіталу невіддільне від історичної еволюції економічної думки. При цьому, формулювання економічної сутності цього поняття еволюціонувало відповідно до різних етапів суспільного розвитку та ступеня пізнання економічних процесів і явищ (від Аристотеля, який зробив перші спроби наукового пояснення поняття «капітал», до сучасних учених-економістів). Поняття «капітал» має широке тлумачення в економічній теорії і зазвичай характеризується в різних енциклопедичних виданнях як «добре відоме, але надзвичайно складне для визначення поняття» [14, с.32]. Узагальнено капітал можна розглядати саме як фундамент (основу) здійснення певного виду діяльності різними суб'єктами економіки. Таким чином, на мікроекономічному рівні капітал є фінансовим ресурсом суб'єкта господарювання, втіленим у його

майні (активах), який використовується у його розширеному відтворенні з метою отримання доходу.

Звичайно, враховуючи специфіку та особливий зміст страхової діяльності, суть та функціональне призначення капіталу страхових компаній дещо відрізняється від капіталу інших фінансово-кредитних установ та підприємств виробничої сфери. Варто відмітити, що в законодавчих актах словосполучення «страхова компанія», «страхова організація» замінено єдиним словом «страховик» [22; 23; 24]. Однак, в назвах страховиків ці словосполучення залишаються актуальними. Також вартим уваги є уточнення, що капітал страхових компаній в працях багатьох дослідників ототожнюється із таким поняттям, як «фінансові ресурси», що ми також підтримуємо. Отже, узагальнено капітал страхової компанії серед учених-економістів розглядається саме як грошові кошти, а саме:

- «сукупність тимчасово вільних коштів, що знаходяться в обігу страхової компанії та використовуються для здійснення страхової, інвестиційної, фінансової діяльності» [10, с. 71];

- «кошти, що перебувають в їх розпорядженні і спрямовуються на виконання страхових зобов'язань, створення резервів, інвестування, розвиток діяльності» [4, с. 64];

- «сукупність власних, залучених чи запозичених грошових коштів або активів у матеріальній чи нематеріальній формі, використовуються для забезпечення діяльності страхової компанії й отримання прибутку» [30, с.48];

- «сукупність грошових коштів, що мають цільовий характер, за допомогою яких розподіляється збиток серед учасників страхування, і страхових резервів, які відображають обсяг зобов'язань страхової компанії за всіма укладеними договорами страхування, але невиконаним на даний момент» [20, с.229].

Також капітал страхових організацій розглядається і з позиції сукупності «економічних благ у майновій і фінансовій формі, які потребують постійного управлінського впливу з урахуванням факторів часу, ризику, ліквідності,

фінансової стійкості та фінансового потенціалу для підвищення економічної ефективності діяльності страховика у сучасному бізнес-середовищі [17, с.225]. Що, на наш погляд, доповнює та розширює розуміння економічної природи капіталу страховиків.

Капітал страхової компанії виконує як мікроекономічні, так і макроекономічні функції. Мікроекономічні функції відображають призначення та роль страхового капіталу в розвитку страхових компаній і, при цьому, характеризують зовнішній прояв властивостей страхового капіталу у страховій системі. Так, до мікроекономічних функцій капіталу відносяться такі функції (рисунок 1.1) [30, с.50-51]:

- стартова функція, яка функція є специфічною для новостворених страхових компаній, адже, капітал є основою для створення, організації та діяльності страхової компанії, джерелом доходів - засобом функціонування та розвитку страхової компанії до моменту накопичення достатнього обсягу залученого та позикового капіталу;

- захисна функція, що відображає захист коштів страхувальників, застрахованих та пере страховиків. Адже, капітал дозволяє у випадку непередбачуваних негативних ситуацій продовжувати діяльність та обслуговування клієнтів, оскільки збитки покриваються за рахунок резервів, які є частиною капіталу. Якщо резервів недостатньо для покриття збитків, коли коштів, сформованих, не вистачає, вони покриваються за рахунок легального капіталу, а не за рахунок позикових чи залучених коштів;

- функція підтримки довіри серед населення, яка демонструє, що страховий капітал повинен бути достатньо великим, щоб задовольнити потреби застрахованих. Адже, страховик повинен бути в змозі задовольнити потреби страхувальника у разі настання страхового випадку;

- функція забезпечення поточної (оперативної) діяльності страховика, яка полягає у тому, що капітал слугує основою для розвитку страхових компаній, розробки та впровадження нових страхових послуг, для захисту та охорони від ризиків, пов'язаних з наданням цих послуг;

- функція економічної безпеки, яка передбачає, що економічна безпека, яка спрямована на усунення або зменшення ризиків діяльності страхової компанії, тісно пов'язана з ризиками та загрозами, які залежать від часу створення, розміру, капіталу та виду страхових послуг, які вона надає. Адже, якщо ризик надання страхових послуг є високим, страхова компанія повинна мати достатній обсяг власного капіталу;

- управлінська функція, що дозволяє визначити ступінь участі акціонерів у прибутках, брати участь в управлінні страховою компанією через частки у її статутному капіталі;

- регулююча функція, яка передбачає, що встановлюючи розмір власного капіталу, регуляторні та наглядові органи впливають на діяльність страхових компаній, в т.ч. використання капіталу для обмеження інвестицій;

- розподільча функція, яка передбачає розподіл страхового капіталу між акціонерами за результатами фінансового року (частина страхового капіталу та його складових спрямовується на збільшення статутного капіталу та підвищення рівня капіталізації страхової компанії, частина - на формування резервного капіталу);

- функція забезпечення прибутковості діяльності, адже чим більший капітал страхової компанії, тим більше послуг вона може надавати, що збільшує її потенціал прибутку. Достатній розмір страхового капіталу забезпечує стабільність і зростання прибутку страхової компанії.

До макроекономічних функцій, що виконує капітал страхової компанії відносяться (рисунок 1.1) [30, с.51]:

- функція сприяння і підтримки конкуренції у страхуванні, яка полягає в тому, що саме завдяки страховому капіталу стимулюється розвиток конкурентного середовища між страховими компаніями;

- стабілізаційна функція, що демонструє сприяння фінансовій стабільності та розвитку системи страхування в державі;

- стимулююча функція, яка відображає забезпечення розвитку страхування, стимулювання ефективної діяльності страхових компаній та розширення спектру страхових послуг;

- стратегічна функція, яка полягає в тому, що за допомогою формування капіталу страхових компаній спрямовуються на досягнення стратегічних цілей: стратегічні інвестиції, відкриття філій, вихід на зарубіжні ринки та міжнародний страховий бізнес тощо.

Рисунок 1.1 – Мікро- та макроекономічні функції капіталу страхових організацій

Сформовано за [30].

Капітал страхової компанії забезпечує її належне функціонування і поділяється за джерелами формування на власний, залучений та позиковий. Власний капітал є фінансовою основою діяльності страхової компанії, він належить їй і використовується для формування відповідних активів. Саме власний капітал відіграє основну роль у структурі ресурсів страхових компаній, відображаючи кошти, що перебувають у власності страхової компанії і представлені статутним та гарантійним фондами, які, в свою чергу, включають додатковий, резервний капітал та нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Таким чином, власний капітал виконує функцію фінансових гарантій виконання зобов'язань перед страхувальниками за договорами страхування. Формування власного капіталу страхової компанії може здійснюватись за рахунок:

- внесення коштів засновниками страхової компанії;
- накопичення суми прибутку, що залишається в страховій компанії;
- безоплатна передача коштів.

Варто відмітити, що формування власного капіталу страхової компанії також залежить від організаційно-правової форми створення самої страхової компанії. Так, згідно Закону України «Про страхування», страхові компанії (страховики) в Україні створюються у формі:

- акціонерного товариства - «господарського товариства, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями» [21];

- товариства з додатковою відповідальністю (крім філій страховиків-нерезидентів) (господарського товариства, учасники якого солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями своїм майном у розмірі, який встановлюється статутом товариства з додатковою відповідальністю і є однаково кратним для всіх учасників до вартості внесеного кожним з них вкладу) [25].

Крім того, власний капітал має такі ж елементи як і інші суб'єкти господарювання, але мінімальні вимоги до статутного капіталу чітко прописані

у вітчизняній (Закон України «Про страхування» [24]) та міжнародній законодавчій базі – директиві Європейського союзу (Solvency II) [6].

Відіграючи фундаментальну роль у структурі ресурсів страхової компанії, її власний капітал визначається як кошти, що належать страховій компанії, представлені (рисунок 1.2):

1) статутним капіталом, який формується з підтверджених джерел виключно грошовими коштами (в гривнях - резидентами України; в іноземній валюті або в гривнях - нерезидентами) та є:

- капіталом страхової компанії (акціонерного товариства), що «утворюється з суми номінальної вартості всіх розміщених акцій такого товариства» [21];

- капіталом страхової компанії (товариства з додатковою відповідальністю), що «складається з номінальної вартості часток його учасників [25];

2) гарантійним фондом, який включає:

- додатковий капітал, у якому відображається «емісійний дохід (сума, на яку вартість продажу акцій власної емісії перевищує їхню номінальну вартість), вартість безкоштовно отриманих необоротних активів, сума капіталу, який вкладено засновниками понад статутний капітал» [26];

- резервний капітал є результатом статутної діяльності страхової компанії. «Резервний капітал не протиставляється будь-яким фінансовим зобов'язанням, а слугує доповненням до статутного капіталу. Він може бути використаний для покриття непродуктивних витрат, збитків страховика в страховій діяльності, для виплати дивідендів у разі недостатності прибутку для виплати дивідендів (особливо за привілейованими акціями), а також для погашення облігацій і викупу акцій страховика у разі відсутності інших коштів. Це може статися в роки, коли страховик зазнає збитків» [8]. Резервний капітал також забезпечує фінансову стабільність страховика і зміцнює його матеріальну та фінансову безпеку, допомагає підвищити впевненість страховика в тому, що він виконає свої зобов'язання перед страхувальниками, і

знижує ймовірність його неплатоспроможності. Методика формування резервного капіталу страхових компаній не є галузевою, а відповідає загальним принципам організації господарської діяльності суб'єкта господарювання. Так, якщо страхова компанія за організаційно-правовою формою є акціонерним товариством, то резервний капітал має обов'язково створюватись лише для виплати дивідендів за привілейованими акціями, якщо товариством емітовано крім простих ще й такі акції. В інших випадках порядок формування резервного капіталу визначається статутом акціонерного товариства. «Резервний капітал не може формуватися за рахунок реалізації коштів від розміщення акцій додаткової емісії акціонерного товариства» [21]; .

- нерозподілений прибуток - прибуток, який формується за результатами фінансового року страхової компанії, як залишок прибутку страхової компанії після виконання бюджетних зобов'язань, виплати дивідендів, відрахувань до резервів та інших фондів. Нерозподілений прибуток залишається в розпорядженні страхової компанії з метою її капіталізації, тобто реінвестується в її розвиток. «За рахунок нерозподіленого прибутку можуть створювати вільні резерви, які представляють собою частку власних коштів страховика, яка резервується з метою забезпечення платоспроможності страховика відповідно до прийнятої методики здійснення страхової діяльності. Рішення про створення таких резервів та порядок їхнього створення приймає сама страхова організація» [8].

Необхідно відмітити, що згідно фінансової звітності, яку складають страховики, а саме, згідно форми №1 «Звіт про фінансовий стан (Баланс)» власний капітал розраховується як алгебраїчна сума таких його елементів:

- «Зареєстрований (пайовий) капітал»;
- «+» «Внески до незареєстрованого статутного капіталу»;
- «+» «Капітал у дооцінках»;
- «+» «Додатковий капітал» : («емісійний дохід»; «накопичені курсові різниці»);
- «+» «Резервний капітал»;

- «+» «Нерозподілений прибуток»;
- або «-» «Непокритий збиток»;
- «-» «Неоплачений капітал»;
- «-» «Вилучений капітал»;
- «+» «Інші резерви».

Формування та функціонування власного капіталу страхових компаній характеризується певними позитивними та негативними характеристиками, які представлені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Позитивні та негативні характеристики формування та функціонування власного капіталу страховиків

ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ СТРАХОВИКА	
Простота участі, адже рішення, які пов'язані зі збільшенням акціонерного капіталу приймаються власниками та менеджерами страхової компанії	Обмеженість запозичень, а як наслідок, можливості для значного розширення різних видів діяльності страхової компанії (операційної та інвестиційної) в періоди сприятливої ринкової кон'юнктури
Підвищена прибутковість, завдяки методу фінансування акціонерного капіталу, який не передбачає залучення кредитів	Можливість підвищення рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позикових фінансових ресурсів не використовується, оскільки без такого залучення неможливо забезпечити перевищення коефіцієнта фінансової рентабельності над коефіцієнтом економічної рентабельності.
Забезпечення фінансової стійкості страхової компанії через довгострокову її платоспроможність та зниження ризику банкрутства.	

Сформовано за [7, с. 46; 30, с.52-53]

Як вже зазначалось, джерелами формування капіталу страхової компанії, що забезпечує її належне функціонування, крім власного капіталу є залучені та позикові кошти, які узагальнюються у зобов'язаннях страхової компанії. Зобов'язання є заборгованістю страховика, «яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення його ресурсів, що втілюють у собі економічні вигоди» [27]. Левову частку у зобов'язаннях страхових компаній займають залучені кошти, які

втілюються у технічних резервах (величині, яка визначає грошову оцінку зобов'язань страхової компанії за договорами), що в обов'язковому порядку мають створюватись страховиками. Отже, страховик зобов'язаний формувати такі технічні резерви:

1) резерв премій, який представляє собою «оцінювання обсягу відповідальності страховика щодо:

- врегулювання і вимог та здійснення страхових виплат (страхових відшкодувань) за діючими договорами за страховими випадками, які настануть в майбутньому;

- здійснення страхових виплат (страхових відшкодувань) за діючими договорами, що пов'язані зі страховими (перестраховими) послугами, які будуть надані в майбутньому, або будь-якими інвестиційними компонентами чи іншими сумами, що не пов'язані з наданням страхових (перестрахових) послуг за договорами та які не були включені страховиком до резерву збитків» [29];

2) резерв збитків, який передбачає «оцінювання обсягу відповідальності страховика за неврегульованими заявленими та незаявленими збитками (вимогами) та здійснення страхових виплат (страхових відшкодувань) за страховими випадками, які відбулися до звітної дати включно (включаючи розмір витрат на врегулювання збитків), з урахуванням вартості грошей у часі та маржі ризику» [29]. Цей резерв включає

- найкращу оцінку резерву заявлених, але не виплачених збитків з урахуванням вартості грошей у часі (резерв понесених, але не виплачених збитків)

- найкращу оцінку резерву понесених, але не заявлених збитків з урахуванням вартості грошей у часі (резерв понесених, але не заявлених збитків);

- маржу ризику в резерві збитків (розрахункову величину, яка забезпечує дотримання вимог до платоспроможності приймаючим страховиком у разі негайного передавання йому зобов'язань за договорами).

Страховики мають право прийняти рішення про створення резерву у складі резерву заявлених, але не виплачених збитків для покриття збитків, які сталися, але не були належним чином задокументовані. Цей резерв (резерв заявлених, але не виплачених збитків) є оцінкою суми, яку страховик зобов'язаний виплатити за фактичними вимогами (претензіями), та суми відшкодувань, які не виплачені або виплачені не в повному обсязі на момент розрахунку (нарахування) цього резерву, плюс витрати на врегулювання збитків.

Страхові компанії також зобов'язані створювати резерв бонусів, який оцінює додаткові їх зобов'язання, що виникають у зв'язку з розподілом отриманого негарантованого інвестиційного доходу та/або інших фінансових результатів їх діяльності відповідно до порядку розподілу відрахувань до резерву бонусів між договорами. Так, страховик визначає резерв бонусів відповідно до договорів страхування, що покривають ризики бізнес-ліній «Класичне накопичувальне страхування життя» та «Класичне ризикове страхування життя» (таблиця А.1 Додатку А). Це оцінка актуарної вартості додаткових зобов'язань страховика, що виникають у зв'язку зі збільшенням страхової суми для виплати премій та/або страхових відшкодувань від розміщення та управління активами, включаючи відповідні технічні резерви (інвестиційний дохід), та/або інших фінансових результатів діяльності страховика. Страховик повинен оцінювати ці додаткові зобов'язання з використанням тих самих актуарних методів, які застосовуються для оцінки інших зобов'язань, крім додаткових зобов'язань за договором, з урахуванням усіх актуарних припущень.

Бонуси від розміщення та управління активами, включаючи відповідні технічні резерви, що підлягають сплаті відповідно до вимог законодавства України за страховою діяльністю, які підлягають розподілу за договором, але ще не передані страхувальнику, та від участі у прибутку страховика на дату нарахування таких бонусів, є невід'ємною частиною резерву бонусів страховика.

Варто зазначити, що страховики зобов'язані розраховувати кожен вид технічного резерву не рідше одного разу на квартал. А розрахунок технічних резервів повинен ґрунтуватися на відповідній та достовірній інформації, реалістичних припущеннях і використовувати відповідні, прийнятні та адекватні актуарні та статистичні методи.

Наступною складовою капіталу страхових компаній, що відноситься до їх зобов'язань є позиковий капітал, тобто кошти, залучені на умовах повернення, платності, строковості та забезпеченості, який використовується для підтримки діяльності страхової компанії під виконанням її зобов'язань перед страхувальниками. Характерними рисами позикового капіталу страхової компанії є такі:

- на відміну від власного капіталу, який формується за рахунок прибутку та інших джерел, позиковий капітал залучається ззовні;
- страхові організації використовують позиковий капітал для розширення діяльності, інвестування в цінні папери, забезпечення ліквідності та виконання інших фінансових зобов'язань;
- позиковий капітал може бути залучений страховиком шляхом отримання кредиту в банку або випуску облігацій чи інших фінансових інструментів;
- страхові компанії ретельно планують використання позикового капіталу, враховуючи вартість (відсотки), строки погашення та вплив на фінансову стабільність.

Позиковий капітал включає довгострокові та короткострокові банківські кредити, кредиторську заборгованість та фінансові ресурси, представлені доходами майбутніх періодів. Цей капітал поділяється за строком його погашення на:

- довгостроковий позиковий капітал, строк погашення якого сягає більше одного року;
- короткостроковий позиковий капітал, строк погашення якого має відбутися в межах одного року.

Необхідно відмітити, що страхові компанії, зазвичай, не беруть позики на тих самих умовах, що й фізичні особи чи інші підприємства. Вони більше використовують власні кошти, отримані від продажу та інвестування страхових послуг, для виконання своїх зобов'язань перед клієнтами та покриття операційних витрат. Однак, страхові компанії можуть брати позики для таких цілей:

- страхування кредитних ліній, що пояснюється тим, що деякі страхові компанії пропонують програми страхування, які допомагають погашати кредитні картки або інші позики у випадку втрати роботи або інвалідності позичальника;

- здійснення страховиками інвестицій в різні активи, такі як нерухомість, акції, облігації тощо, з метою збільшення доходу та забезпечення фінансової стабільності;

- для покриття власних тимчасових фінансових потреб, для забезпечення ліквідності та виконання своїх зобов'язань перед клієнтами, що виникають у разі великих виплат або інших непередбачуваних обставин.

Важливо зазначити, що кредити страховикам, зазвичай, надаються на більш жорстких умовах та з вищими вимогами до застави, ніж кредити фізичним особам. Це пов'язано з тим, що страховики мають значні фінансові зобов'язання перед своїми клієнтами і потребують забезпечення платоспроможності.

1.2 Регулятивні аспекти формування та достатності капіталу страховиків

Фінансову основу створення страхової компанії становить її власний капітал. Наявність власного капіталу на етапі створення організації продиктована необхідністю покриття організаційних витрат, тобто витрат, пов'язаних зі створенням умов для ведення страхового бізнесу. Крім того,

потреба у власному капіталі на початковому етапі діяльності страхової компанії є особливо важливою, оскільки він слугує джерелом покриття страхових зобов'язань страхової компанії, Це забезпечує платоспроможність компанії, оскільки страхові резерви в цей час можуть бути недостатніми через обмежену кількість страхувальників. Достатній власний капітал на етапі запуску також дозволяє забезпечити конкурентоспроможність страхової компанії.

Власний капітал також відіграє важливу роль у процесі реалізації діяльності страховика. Це пов'язано з тим, що, відчуття негативного впливу від запланованих результатів зберігається протягом усього діяльності страховика. Також конкурентоспроможний страховик повинен постійно розвиватися і розширювати свою присутність на завойованих ринках, шляхом виходу на нові ринки, залучення нових клієнтів і розробки нових продуктів.

Таким чином, одним з найважливіших показників фінансового стану страхових компаній є достатність їх власного капіталу. Капітал є основою для діяльності та розвитку страхових компаній, нейтралізує негативний вплив прийнятих на себе ризиків, виступає резервом для покриття непередбачених збитків та підтримує довіру страхувальників. Страхові компанії несуть відповідальність перед своїми страхувальниками та акціонерами за підтримання належного рівня платоспроможності та захист їх від низки потенційних несприятливих подій.

При цьому, особлива увага приділяється різним розрахунковим видам капіталу страхової компанії, які виступають індикаторами рівня її платоспроможності. Таким індикатором виступає регулятивний капітал страховика, який узагальнено розглядається, як капітал, яким фінансова установа повинна володіти для здійснення власної діяльності відповідно до вимог Уповноваженого органу. У зв'язку з цим регулятивний капітал страхової компанії регулюється уповноваженим органом і діє протягом строку дії відповідного нормативного документа. На практиці на існує чотири різні концепції розрахунку регулятивного капіталу страхових організацій (фіксованих коефіцієнтів, ризикового капіталу, сценарна, економічного

капіталу), основні переваги та недоліки яких представлені в таблиці А.2 Додатку А. Підходи до системи визначення регулятивного капіталу страхових компаній у різних країнах є варіативними (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 - Підходи до системи визначення регулятивного капіталу страхових компаній у різних країнах

Країна	Компоненти регулятивного капіталу	Концепції розрахунку регулятивного капіталу	Ризики, які враховуються при визначенні регулятивного капіталу
Австрія	Необхідний пруденційний капітал	Економічного капіталу	Страховий ризик, ризик концентрації страхування, ризик активів, ризик концентрації активів
	Наглядове уточнення		Операційний ризик
Швейцарія	Мінімальний капітал	Правила директиви Солвенсі 1	-
	Необхідний цільовий капітал	Економічного капіталу	Страховий ризик, ринковий ризик, кредитний ризик
		Сценарна	Ризик катастроф (ризик краху фінансового ринку, ризик стихійних лих)
США	Ризиковий капітал	Ризиковий капітал	Інвестиційний ризик, кредитний ризик, ризик резервів, ризик премій, ризик майбутнього росту
Канада	Тест для розрахунку мінімального капіталу	Ризиковий капітал	Страховий ризик, ринковий ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності, операційний ризик
Німеччина, Франція	Мінімальний необхідний капітал	Принципи директиви Солвенсі 2	-
	Необхідний платоспроможний капітал	Економічного капіталу	Ринковий ризик, страховий ризик (для компаній зі страхування життя, здоров'я та загальних видів страхування), кредитний та операційний ризик

Джерело [12].

Дані таблиці 1.2 свідчать, що регулятивний капітал у всіх країнах визначається на основі ризику. Найпоширенішими ризиками є страховий, ринковий, кредитний та операційний ризики. У деяких країнах регулятивний капітал складається з двох компонентів: мінімального капіталу, який зазвичай є фіксованим і базується на вартості, та капіталу, що базується на ризику.

В Україні суть, порядок розрахунку регулятивного капіталу страховиків регламентується Законом України «Про страхування», який враховує положення Директиви європейського парламенту І РАДИ 2009/138/ЄС про започаткування та ведення діяльності у сфері страхування та перестраховування (Платоспроможність II), Положенням «Про встановлення вимог щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика» та ін.

Так, згідно Закону України «Про страхування» «страховик зобов'язаний на постійній основі мати регулятивний капітал, достатній для підтримання платоспроможності» [24]. Регулятивний капітал містить три складові (рисунок 1.2):

а) регулятивний капітал першого рівня, який складається з:

1) фактично сплаченого зареєстрованого статутного капіталу, представленого простими акціями, за вирахуванням викуплених власних простих акцій (для страхових компаній створених у формі акціонерного товариства) або фактично сплаченого зареєстрованого статутного капіталу за вирахуванням часток, якими володіє страховик у власному статутному капіталі (для страхових компаній створених у формі товариства з додатковою відповідальністю);

2) нерозподіленого прибутку минулих років після вирахування дивідендів, що підлягають виплаті та іншого розподілу, здійсненого після звітної дати, за яку складена фінансова звітність (у т. ч. спрямування такого нерозподіленого прибутку на збільшення статутного капіталу, резервів та фондів страховика), розмір якого визначається відповідно до звіту про фінансовий стан страховика у складі фінансової звітності страховика, достовірність та повнота якого підтверджена відповідно до аудиторського

висновку щодо обов'язкового аудиту фінансової звітності страховика, складеного суб'єктом аудиторської діяльності, який має право проводити обов'язковий аудит фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес, який містить немодифіковану думку такого суб'єкта аудиторської діяльності;

3) резерви та фонди, що створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку та інформація про які розкривається у фінансовій звітності страховика і зазначається у нормативній звітності страховика, до яких належать:

- резервний капітал, створений відповідно до законодавства України;
- додаткові та спеціальні фонди, створені відповідно до статуту страховика для інших цілей, ніж виплата дивідендів

- інші резерви, визнані у складі власного капіталу страховика, створені страховиком відповідно до внутрішніх документів страховика для виконання зобов'язань за договорами страхування (перестраховування), за винятком страхових технічних резервів, які розраховуються відповідно до Положення НБУ про порядок формування страховиками страхових технічних резервів;

б) регулятивний капітал другого рівня, який складається з:

1) фактично сплаченого зареєстрованого статутного капіталу, представленого привілейованими акціями, за вирахуванням викуплених власних привілейованих акцій; емісійними різницями (емісійного доходу) за привілейованими акціями (для страхових компаній створених у формі акціонерного товариства);

2) субординованого боргу, за яким:

- строк його залучення за Договором становить не менше 10 років, а строк до початку погашення (з дати отримання коштів на умовах субординованого боргу) - не менше п'яти років;

- отримано дозвіл НБУ на врахування коштів, залучених на умовах субординованого боргу, до регулятивного капіталу у порядку, визначеному

Ліцензійними умовами, та дотримано інші вимоги щодо врахування субординованого боргу до регулятивного капіталу страховика;

3) прибуток поточного року, який визначається відповідно до прибутку поточного року, сума якого визначається відповідно до звіту про фінансовий стан страховика у фінансовій звітності страховика за проміжні звітні періоди поточного року та відображається у складі власного капіталу.

4) складові, що не були включені страховиком до регулятивного капіталу першого рівня.

в) регулятивний капітал третього рівня, який складається з:

1) субординований борг, за яким:

- строк залучення та строк до початку повернення субординованого позикового капіталу (з дати отримання коштів на умовах субординованого позикового капіталу) становить не менше п'яти років;

- отримано дозвіл НБУ в порядку, встановленому ліцензійними умовами, та виконано інші вимоги щодо включення субординованого боргу до статутного капіталу страховика;

2) складові, що не були включені страховиком до регулятивного капіталу першого та другого рівнів.

Поділ складових капіталу на рівні визначається на основі таких критеріїв:

«- наявність компонентів для покриття збитків з метою забезпечення безперервності діяльності та у разі припинення діяльності страховика;

- субординація - черговість та пріоритетність використання складових регулятивного капіталу для покриття збитків страховика» [24].

Варто відмітити, що відповідні складові рівнів регулятивного капіталу включаються до регулятивного капіталу, якщо вони відповідають відповідним вимогам, що узагальнені в таблиці 1.3.

Згідно чинного законодавства та регулятивних вимог НБУ, раз на квартал страхова компанія розраховує капітал платоспроможності та мінімальний капітал.

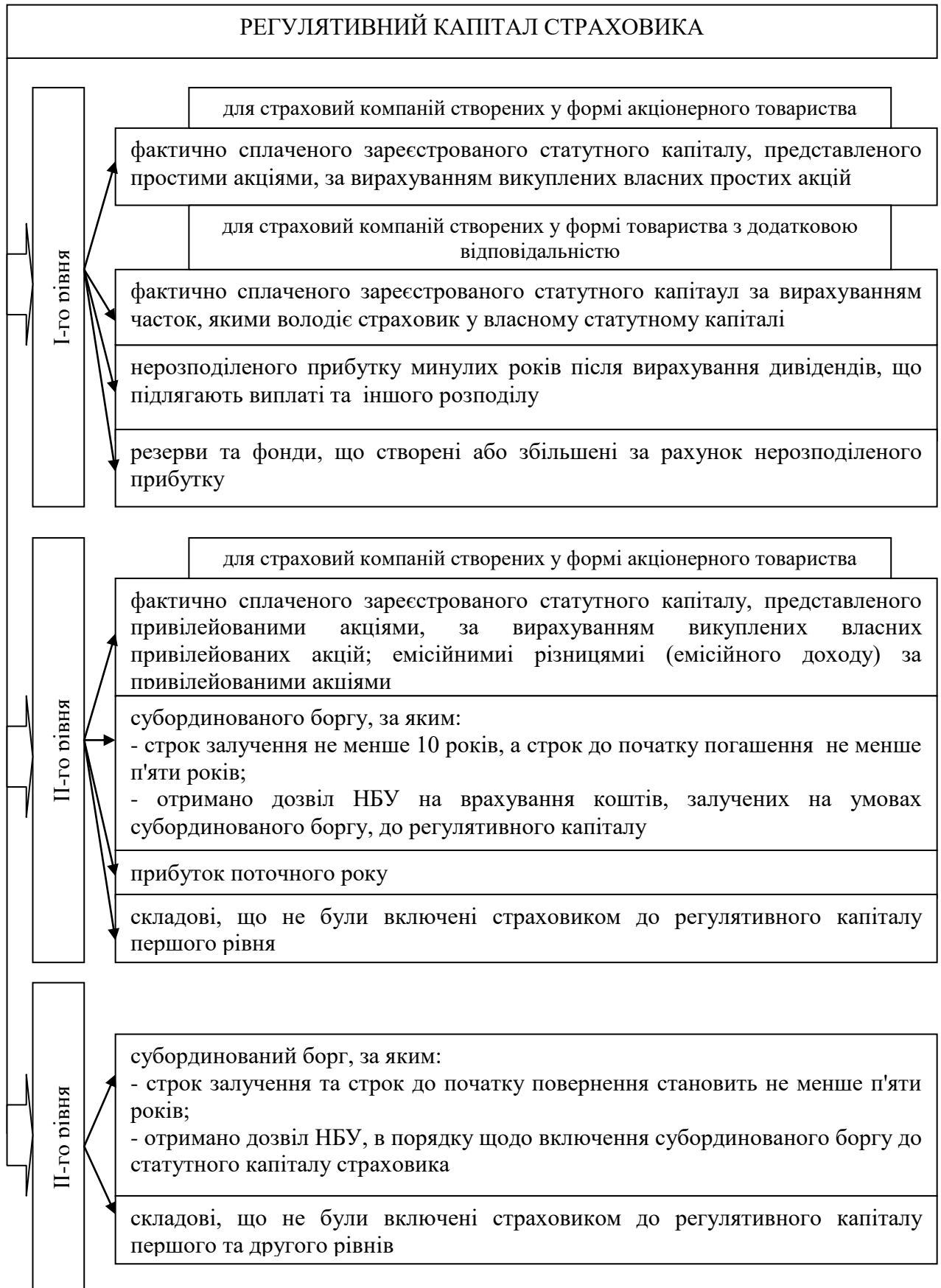

Рисунок 1.2 – Склад регулятивного капіталу страхових компаній
Сформовано за [28].

Таблиця 1.3 – Вимоги згідно до яких складові I-III рівнів регулятивного капіталу включаються до регулятивного капіталу

Вимоги до регулятивного капіталу		
I-го рівня	II-го рівня	III-го рівня
є першочергово доступними для поглинання збитків з метою забезпечення безперервної діяльності та в разі припинення діяльності страховика		
повертаються (сплачуються) акціонеру (учаснику) страховика в разі ліквідації страховика після виконання страховиком зобов'язань перед усіма іншими його кредиторами, включаючи зобов'язання за договорами страхування (перестраховування)	повертаються (сплачуються) акціонеру (учаснику) страховика після виконання страховиком зобов'язань за договорами страхування (перестраховування) та зобов'язань перед кредиторами іншими, крім тих, що надали субординований борг страховику	
не містять умов, реалізація яких може призвести до неплатоспроможності страховика або може прискорити процес його неплатоспроможності		
підлягають викупу або погашенню страховиком лише за вибором страховика і не містять будь-яких стимулів для погашення або викупу страховиком таких складових	підлягають викупу та/або погашенню страховиком лише за вибором страховика	
підлягають призупиненню викупу та/або погашення, якщо не виконуються вимоги до капіталу платоспроможності або викуп та/або погашення призведуть до зменшення розміру прийняттого регулятивного капіталу нижче рівня, достатнього для дотримання вимог до капіталу платоспроможності, на період невиконання таких вимог і поки викуп та/або погашення будуть призводити до недотримання вимог до капіталу платоспроможності		
за такою складовою регулятивного капіталу відповідно до законодавства України заборонено виплату дивідендів чи розподіл капіталу у будь-який інший спосіб або така виплата (розподіл) може бути зупинена (зупинений) з підстав, визначених законодавством України, включаючи випадки, якщо не виконуються вимоги до капіталу платоспроможності або такі дії призведуть до зменшення розміру прийняттого регулятивного капіталу нижче рівня, достатнього для дотримання вимог до капіталу платоспроможності, на період до виконання страховиком вимоги до капіталу платоспроможності і за умови, що такі дії не призведуть до недотримання вимог до капіталу платоспроможності		
вільні від обтяжень		

Складено за [28]

Вимоги до капіталу платоспроможності, а також складові та співвідношення складових регулятивного капіталу, які можуть бути дозволені для виконання вимог до капіталу платоспроможності (прийняттого регулятивний капітал для виконання вимог до капіталу платоспроможності), визначаються нормативно-правовими актами Національного банку України.

Так, сума прийнятного регулятивного капіталу для виконання вимог до капіталу платоспроможності має перевищувати капітал платоспроможності. А сума прийнятного регулятивного капіталу для виконання вимог до мінімального капіталу повинна перевищувати мінімальний капітал. Незалежно від результатів розрахунку мінімального капіталу страховика для цілей оцінки його платоспроможності, розмір мінімального капіталу страховика не може становити менше ніж мінімальне абсолютне значення:

а) «32 млн грн - для страховика, який отримав ліцензію на здійснення діяльності з прямого страхування за одним чи декількома з класів страхування іншого, ніж страхування життя;

б) 48 млн грн - для страховика:

1) який отримав ліцензію на здійснення діяльності з прямого страхування за одним чи декількома з класів страхування:

- клас 10 - страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання наземного транспортного засобу (у тому числі відповідальності перевізника);

- клас 11 - страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання повітряного судна (у тому числі відповідальності перевізника);

- клас 12 - страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання водного судна (у тому числі відповідальності перевізника);

- клас 13 - страхування іншої відповідальності (крім визначеної у класах 10, 11, 12);

- клас 14 - страхування кредитів;

- клас 15 - страхування поруки (гарантії);

2) який отримав ліцензію на здійснення діяльності з прямого страхування за одним чи декількома з класів страхування життя;

4) ліцензія якого включає право здійснення діяльності з вхідного перестрахування» [24].

Зауважимо, що визначення розміру капіталу платоспроможності здійснюється за такими етапами:

1) перший етап - розподіл складових власного капіталу на I, II, III рівні регулятивного капіталу (на підставі підходів Директиви Solvency II здійснюється розподіл на рівні капіталу пропонується на підставі критеріїв щодо доступності кожного інструменту капіталу до поглинання збитків та їх субординації);

2) другий етап - визначення суми прийнятних активів і їх різниці із зобов'язаннями страховика та коригування розміру регулятивного капіталу I або II рівня (до розрахунку РК використовуються лише прийнятні (дозволені) активи та встановлені якісні та кількісні вимоги в залежності від виду прийнятного активу);

3) третій етап - визначення прийнятного регулятивного капіталу (застосування обмежень до пропорції складових рівнів регулятивного капіталу). Для визначення достатності капіталу оцінюється його прийнятність через пропорції складових РК різних рівнів:

- критерії прийнятності (зокрема, пропорції складових) РК різняться для покриття вимог до капіталу платоспроможності та до мінімального капіталу;

- прийнятний РК рівний сумі капіталу 1 рівня + прийнятній сумі капіталу 2 рівня (+ для SCR прийнятній сумі капіталу 3 рівня);

- сума прийнятного РК із дотриманням критеріїв прийнятності має бути більшою за SCR та мінімальний капіталу.

Наявність достатнього регулятивного капіталу дає можливість страховій компанії не тільки покривати негативні наслідки бізнес-ризиків, а й забезпечувати безпеку бізнесу. Тому можна стверджувати, що розмір власного капіталу страхової компанії має велике значення для забезпечення фінансової стійкості. Недостатній рівень капіталізації страхової галузі на сьогодні є одним із стримуючих факторів для подальшого стабільного розвитку та ефективної діяльності страхових компаній, їх активна участь у забезпечить структурні зміни в економіці.

2 Аналітичні аспекти особливостей формування капіталу страхових компаній України та напрями підвищення їх капіталізації

2.1 Аналіз динаміки величини та структури капіталу страховиків, результатів їх діяльності на страховому ринку України у 2020-2024 роках

З моменту свого зародження (ринкові відносини в страховому секторі почали розвиватися зі скасуванням державної монополії на страхування в 1988 році) український страховий ринок є динамічним і мобільним утворенням, яке чутливо реагує на зміни в макроекономічному середовищі та відображає їх у своїй діяльності. Протягом останніх років кількість страхових компаній на страховому ринку України зменшилася, що характеризується як досить серйозна проблема для національної економіки в цілому та страхового ринку зокрема (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка показників кількості страхових компаній України та основних показників їх діяльності за 2020-2024 рр.

У мільйонах гривень

Показники	Роки				
	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6
Кількість зареєстрованих страховиків з них:	210	155	128	101	65
Відхилення від попереднього року					
абсолютне, млн грн	*	-55	-27	-27	-36
відносне, %	*	-26,19	-17,42	-21,09	-35,64
- компанії зі страхування життя	20	13	12	12	10
Відхилення від попереднього року					
абсолютне, млн грн	*	-7	-1	0	-2
відносне, %	*	-35,00	-7,69	0	-16,67
Кількість укладених договорів страхування, за період, тис. одиниць	120577	131561,9	88003	94821,5	110793
Відхилення від попереднього року					
абсолютне, млн грн	*	+10985,1	-43559	+6818,5	+15971,8
відносне, %	*	+9,11	-33,11	+7,75	+16,84
Валові страхові премії, з них:	45175,9	49708	39661,8	47014,7	53252,8

Кінець таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6
Відхилення від попереднього року					
абсолютне, млн грн	*	+4532,1	-10046	+7352,9	+6238,1
відносне, %	*	+10,03	-20,21	+18,54	+13,27
- від страхувальників-юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців	18406,1	19905,4	13978,7	17202,7	20068,9
Відхилення від попереднього року					
абсолютне, млн грн	*	+1499,3	-5926,7	+3224	+2866,2
відносне, %	*	+8,15	-29,77	+23,06	+16,66
- від страхувальників – фізичних осіб	22568	27912	24551,5	28755	32881,8
Відхилення від попереднього року					
абсолютне, млн грн	*	+5344	-3360,5	+4203,5	+4126,8
відносне, %	*	+23,68	-12,04	+17,12	+14,35
- від перестраховальників	4201,8	1890,6	1131,6	1057,0	302,1
Відхилення від попереднього року					
абсолютне, млн грн	*	-2311,2	-759	-74,6	-754,9
відносне, %	*	-55,00	-40,15	- 6,59	-71,42
Валові страхові виплати, з них:	14853,6	17958,3	13001,4	16867,3	20919,9
Відхилення від попереднього року					
абсолютне, млн грн	*	+3104,7	-4956,9	+3865,9	+4052,6
відносне, %	*	+20,90	-27,60	+29,73	+24,03
- страхувальникам-юридичним особам, фізичним особам-підприємцям	7486,3	8697,5	5796,1	7583	7048,3
Відхилення від попереднього року					
абсолютне, млн грн	*	+1211,2	-2901,4	+1786,9	-534,7
відносне, %	*	+16,18	-33,36	+30,83	-7,05
- страхувальникам – фізичним особам	6914,3	8919,7	7028,5	9150,7	13767,2
Відхилення від попереднього року					
абсолютне, млн грн	*	+2005,4	-1891,2	+2122,2	+4616,5
відносне, %	*	+29,0	-21,20	+30,19	+50,45
- перестраховальникам	453	341,1	176,8	133,6	104,4
Відхилення від попереднього року					
абсолютне, млн грн	*	-111,9	-164,3	-43,2	-29,2
відносне, %	*	-24,70	-48,17	-24,43	-21,86
Рівень валових виплат, %	32,9	36,1	32,8	35,9	39,3
Відхилення від попереднього року					
абсолютне, млн грн	*	3,2	-3,3	3,1	3,4
відносне, %	*	+9,73	-9,14	+9,45	+9,47

Розраховано за [15].

Так, страховий ринок України за останні п'ять років зазнав значних трансформацій, що характеризуються суттєвим скороченням кількості страховиків та одночасною стійкістю і навіть зростанням за ключовими фінансовими показниками, особливо після шокового 2022 року. Спостерігається стрімке та невпинне зменшення кількості страхових компаній.

За п'ять років їхня кількість скоротилася на 69% – з 210 до 65. Це свідчить про посилення регуляторних вимог, вихід з ринку слабших гравців та загальний процес "очищення" ринку. Аналогічна, хоча й менш стрімка, тенденція спостерігається і в сегменті компаній зі страхування життя, кількість яких зменшилась вдвічі. Повномасштабне вторгнення у 2022 році спричинило різкий спад за всіма основними показниками: кількість укладених договорів (-33,11%), обсяг валових премій (-20,21%) та обсяг валових виплат (-27,60%). Проте вже у 2023 році ринок продемонстрував значне відновлення, яке продовжилось і у 2024 році. Зростання ролі страхування фізичних осіб стало головним драйвером відновлення ринку. Обсяг премій від фізичних осіб стабільно зростає (за винятком 2022 року) і у 2024 році досяг найвищого показника за п'ятиріччя. Аналогічно, виплати фізичним особам також демонструють стрімке зростання, особливо у 2024 році (+50,45%). Рівень валових виплат, який показує, яку частку зібраних премій компанії повертають клієнтам у вигляді виплат, має тенденцію до зростання. У 2024 році він досяг найвищого за п'ять років значення – 39,3%.

Однак, незважаючи на екстремальні умови, пов'язані з війною, та процес суттєвої консолідації, страховий ринок України демонструє ознаки стійкості та адаптації. Відбувається зміщення акцентів у бік роздрібного страхування (фізичних осіб), яке стає основою для відновлення ринку. Водночас скорочення ринку перестраховування та зростання рівня збитковості є ключовими викликами, які стоятимуть перед страховиками у найближчій перспективі.

Одним із наріжних каменів будь-якого страхового ринку є його капіталізація. У вузькому розумінні капіталізація - це обсяг власних коштів (капіталу), доступних страховій компанії, які виступають у ролі подушки фінансової безпеки функціонування як страхового ринку загалом, так і окремих страховиків, зокрема. Однак, так як капітал страхових компаній за джерелами його формування складається не тільки із власних коштів, а й із залучених та позикових, то і процес капіталізації варто аналізувати за показниками капіталу страховиків загалом. Найважливішим елементом власного капіталу є статутний

капітал, а найважливішим елементом позикового капіталу - технічні резерви. Матеріальним втіленням капіталу страховика є його активи. Тому капіталізація страхового ринку можна відобразити за динамікою таких показників, як: власний капітал та резерви, обсяг сплачених статутних капіталів, сформовані страхові резерви та активи страховика (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка показників капіталізації страхового ринку за 2020-2024 роки

У мільйонах гривень

Показники	Роки					Відхилення (+,-)			
	2020	2021	2022	2023	2024	2024/2020		2024/2023	
						абсолютне	відносне	абсолютне	відносне
Власний капітал та резерви	24664,4	22222,7	22795,5	20745,2	26508,8	+1844,4	+7,48	+5763,6	+27,78
Обсяг сплачених статутних капіталів	9748,1	7923,7	6716,8	5955,6	5550,7	-4197,4	-43,06	-404,9	-6,80
Сформовані страхові резерви	34193,0	36555,7	41000,6	46781,2	36654,7	+2461,7	+7,20	-10127	-21,65
Активи	64920,2	64209,2	70298,2	74412,2	72530,2	+7610	+11,72	-1882	-2,53

Розраховано за даними [15].

Так, дані таблиці 2.2 показують, що капітал та резерви страховиків загалом зросли на +7,48%, що може здатися невеликим показником за п'ять років, але за ним ховається значний висхідний тренд. У 2024 році цей показник різко зріс до +27,78% (+5,76 млрд грн) порівняно з 2023 роком, що свідчить про те, що страховики, які залишилися на ринку, активно нарощують свої фінансові буфери. Це може бути наслідком посилення НБУ вимог до платоспроможності, що змушує власників «вливати» кошти в бізнес, а також спрямування прибутку страховиків на зміцнення капіталу, а не на виплату дивідендів. Показник обсягу сплачених статутних капіталів демонстрував стійке і значне зменшення протягом усього аналізованого періоду. Тому зменшення на -43,06% (-4,2 млрд грн) за п'ять років є прямим і найбільш очевидним наслідком консолідації

ринку. Коли страховик йде з ринку через банкрутство, відкликання ліцензії або добровільний вихід, його статутний капітал виключається із загального обсягу ринку. Це створює парадоксальну ситуацію, коли загальний статутний капітал ринку зменшується, але загальний власний капітал (включаючи прибуток та додаткові внески) у 2024 році стрімко зростає. Таким чином, фінансове здоров'я ринку більше не зосереджене у формальному статутному капіталі, а в реальній прибутковості та подальших інвестиціях власників у фірми, що залишилися.

Сформовані страхові резерви стабільно зростали з 2020 по 2023 рік, а потім різко впали до -21,65% (-10,1 млрд грн) у 2024 році, що є найдраматичнішою зміною в таблиці 2.2 і заслуговує на особливу увагу. Це не обов'язково негативний знак, але може бути ознакою «одужання» ринку. Причини такого падіння наступні:

- по-перше, в рамках переходу до стандартів Solvency II НБУ посилив вимоги щодо того, як мають формуватися резерви та якими активами вони мають бути покриті (страховики були зобов'язані «почистити» баланси, які не були підкріплені фальшивими, непрацюючими або неякісними активами);
- по-друге, відбулися великі виплати за реалізованими ризиками, особливо в секторі особистого страхування;
- по-третє, зменшилася частка довгострокових договорів страхування життя, які вимагають значних резервів.

Щодо активів страховиків, то таблиця 2.2 демонструє загальне зростання на 11,72% (+7,6 млрд грн) у 2020-2024 роках, що свідчить про збільшення загальних активів ринку, незважаючи на зменшення кількості гравців. Незначне падіння на -2,53% у 2024 році є логічним наслідком різкого скорочення страхових резервів. Оскільки резерви мають бути покриті активами, зменшення резервів призводить до зменшення загальних активів на балансах страховиків.

Аналіз капіталу страховиків страхового ринку України потребує визначення динаміки саме власного їх капіталу за обсягом та структурою його складових (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка власного капіталу страховиків страхового ринку України за його складовими за 2022-2023 роки

Капітал	Значення показників						Зміни в абсолютній величині до попереднього року (млн грн)		Приріст (спад) обсягу до попереднього року, %	
	2022р.		2023р.		2024р.		5	6	7	8
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%				
Власний капітал	22795,5	100	20745,2	100	26508,8	100	-2050,3	+5763,6	-8,99	+27,78
Зареєстрований капітал	6732	29,53	5955,6	28,71	5550,7	20,94	-776,4	-404,9	-11,53	-6,80
Капітал у дооцінках	2643,5	11,60	2663,4	12,84	2557,4	9,65	+19,9	-106	+0,75	-3,98
Додатковий капітал, в т.ч.	2977,7	13,06	2222,7	10,71	1897,3	7,16	-755	-325,4	-25,36	-14,64
емісійний дохід	2289,2	10,04	1504,4	7,25	1573,5	5,94	-784,8	+69,1	-34,28	+4,59
Резервний капітал	2973	13,04	1113,6	5,37	1051,6	3,97	-1859,4	-62	-62,54	-5,57
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	6801,8	29,84	8278,6	39,91	15175,6	57,25	+1476,8	+6897	+21,71	+83,31
Неоплачений капітал	-15,2	-0,07	0	0	0	0,00	-15,2	0	-100,0	0
Інші резерви	682,7	2,99	511,4	2,47	276,2	1,04	-171,3	-235,2	-25,09	-45,99

Розраховано за даними [13].

Аналіз у таблиці 2.3 показує позитивну динаміку власного капіталу страховиків України завдяки різкому зростанню нерозподіленого прибутку у 2024 році, незважаючи на його зменшення у 2023 році. Це свідчить про ефективну фінансову діяльність страхових компаній і їх здатність генерувати прибуток.

Так, власний капітал страхових компаній зменшився за 2022-2023 рр. на 2050,3 млн грн, або на 8,99%, що відображає негативну тенденцію скорочення їх власної фінансової бази. Однак, уже у 2023-2024 рр. спостерігається значне збільшення їх власного капіталу на 5763,6 млн грн, або на 27,78%. Послідовно зменшується розмір зареєстрованого капіталу страхових організацій протягом усього аналізованого періоду. Так, у 2023 році спад склав 11,53% (-776,4 млн грн), а у 2024 році — 6,80% (-404,9 млн грн). При цьому, зменшується і його частка у власному капіталі: з 29,53% у 2022 році до 20,94% у 2024 році, що

вказує на переорієнтацію фінансування або на те, що страхові компанії не залучали додатково коштів для формування їх статутних капіталів.

Відмічається різке скорочення обсягу резервного капіталу страхових компаній України у 2023 році (-62,54%, або -1859,4 млн грн) та подальше, хоча й менш значне, його зменшення у 2024 році (-5,57%, або -62 млн грн). Частка резервного капіталу у власному капіталі катастрофічно зменшується (з 13,04% у 2022 році до 3,97% у 2024 році), що свідчить про використання резервів для покриття збитків або інших потреб страхових компаній під час дії воєнного стану в нашій державі.

Найбільш динамічним і позитивним результуючим показником діяльності страхових компаній і складовим елементом їх власного капіталу за даними таблиці 2.3 є нерозподілений прибуток. Так, спостерігається істотне зростання як у 2023 році (+21,71%, або +1476,8 млн грн), так і особливо у 2024 році (+83,31%, або +6897 млн грн). Його частка у власному капіталі стрімко збільшується - з 29,84% у 2022 році до 57,25% у 2024 році, що свідчить про високу прибутковість страхових компаній та їх здатність реінвестувати прибуток. Зростання цього показника є головним рушієм збільшення капіталізації страхового ринку України у 2024 році.

Одним із представників страхового бізнесу є ПрАТ «Українська страхова компанія «Княжа Вієнна Іншуранс Груп» (далі – СК «Княжа VIG»), яка є стабільним учасником українського страхового ринку, що активно розвивається завдяки підтримці міжнародного інвестора, впровадженню цифрових технологій та розширенню спектру послуг. Історія страхової компанії «Княжа» бере свій початок у 1997 році. Спочатку це була українська страхова компанія. Однак, ключовим моментом у її розвитку стало входження до складу потужної міжнародної фінансової групи Vienna Insurance Group AG Wiener Versicherung Gruppe (VIG). Історія страхової компанії "Княжа" починається у 1997 році. Спочатку це була українська страхова компанія. Однак, ключовим моментом у її розвитку, стало входження у 2009 році до складу потужної міжнародної фінансової групи Vienna Insurance Group AG Wiener Versicherung Gruppe (VIG).

VIG - міжнародна страхова група зі штаб-квартирою у Відні, столиці Австрії. Після падіння «залізної завіси» у 1989 році VIG швидко перетворилася з виключно австрійської компанії на міжнародну групу. Сьогодні VIG є синонімом стабільності та досвіду у сфері захисту фінансових ризиків. Історія Віденської страхової групи бере свій початок у 1824 році. Сьогодні VIG представлена 50 компаніями у 30 країнах Центральної та Східної Європи. Понад 29 тис. співробітників щодня надають надійний страховий захист більш ніж 32 млн клієнтів. Високі рейтинги Групи (A+ зі стабільним прогнозом) були підтверджені агентством Standard & Poor's. У 2023 році коефіцієнт платоспроможності склав 269%. У 2023 році валові підписані страхові премії VIG склали 13784,0 млн євро, що на 9,8% більше, ніж у попередньому році. Дохід від страхових послуг склав 10921,8 млн євро, що на 12,2% більше, ніж у 2022 році. У 2023 році прибуток страхової групи до оподаткування зріс на 31,9% до 772,7 млн євро. З 2022 року операційна рентабельність капіталу зросла з 11,6% до 15,1% [16].

Отже, у вересні 2009 СК «Княжа» була перейменована на Приватне акціонерне товариство «Українська Страхова Компанія «Княжа Вієнна Іншуранс Груп» (ПрАТ УСК «Княжа VIG»). ПрАТ УСК «Княжа VIG» працює на підставі ліцензії на здійснення страхової діяльності (прямого страхування та вхідного перестраховування) за повним переліком всіх класів (ризиків у межах класів) прямого страхування та вхідного перестраховування від 23.04.2024 року (Додаток Б). Кожен власник договору страхування з ПрАТ УСК «Княжа VIG» отримує ефективний страховий захист та фінансову підтримку, що допомагає подолати фінансові труднощі та зберегти гідний рівень життя в непередбачуваних ситуаціях. Працюючи понад 27 років, компанія побудувала бездоганну репутацію та завоювала довіру понад мільйона клієнтів, оскільки щодня максимально задовольняє їхні потреби, гарантує високу фінансову надійність та сумлінно виконує взяті на себе зобов'язання. У 2024 році ПрАТ УСК «Княжа VIG» зібрала понад 2,5 млрд грн та виплатила своїм клієнтам понад 1,0 млрд грн [16].

Сьогодні метою діяльності ПрАТ УСК «Княжа VIG», що визначена у Статуті компанії, є «отримання прибутку шляхом надання послуг з усіх видів страхового захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб та здійснення фінансової діяльності в межах, визначених чинним законодавством» [16]. Предметом діяльності ПрАТ УСК «Княжа VIG» є «страхування, перестраховування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням, а також інша діяльність у межах, визначених Законом України «Про страхування» та іншими законодавчими та нормативними актами України» [16].

Місце ПрАТ УСК «Княжа VIG» серед інших ризикових страховиків на страховому ринку України за різними показниками та у різні роки представлено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Місце ПрАТ УСК «Княжа VIG» серед інших ризикових страховиків на страховому ринку України за різними показниками у 2022-2024 роках

Показники	2022		2023		2024	
	Місце	Сума, тис. грн	Місце	Сума, тис. грн	Місце	Сума, тис. грн
Власний капітал	12	398045	12	467792	12	449832
Фінансовий результат	19	39030	9↑	71719↑	22↓	142↓
Страхові резерви	8	1030692	8	1465235↑	7↑	1643751↑
Страхові премії (валові)	10	1228701	9↑	1992149↑	9	2517020↑
Страхові виплати	9	1005342	10↓	634159↓	10	408099↓

Складено за [19].

Позиція ПрАТ УСК «Княжа VIG» за власним капіталом залишається стабільною на 12-му місці протягом всього періоду. Щодо суми, спостерігається зростання на 17.5% у 2023 році (з 398 045 тис. грн до 467 792 тис. грн), що є позитивним сигналом. Проте, у 2024 році відбулося незначне

зниження на 3.8% (до 449832 тис. грн). Це може бути викликано різними факторами, такими як виплати дивідендів, збитки або переоцінка активів. Загалом, стабільне місце в рейтингу свідчить про збереження певної частки ринку за цим показником.

Фінансовий результат страхової компанії демонструє найбільш суттєві коливання. У 2023 році компанія показала значний прорив, піднявшись з 19-го на 9-те місце та збільшивши фінансовий результат на 83.7% (з 39030 тис. грн до 71719 тис. грн). Це вказує на ефективну роботу та зростання прибутковості у цьому році. Проте, 2024 рік став критичним — різке падіння на 22-ге місце та обвал фінансового результату до всього 142 тис. грн (падіння на 99,8%) є надзвичайно тривожним сигналом. Це може свідчити про значні збитки, непередбачені витрати або різке погіршення оперативної діяльності. Це вимагає негайного та глибокого аналізу причин.

Компанія демонструє стабільне та позитивне зростання страхових резервів, що є ключовим показником фінансової надійності страхової компанії. Зберігаючи 8-ме місце у 2022-2023 роках, у 2024 році компанія покращила свою позицію, піднявшись на 7-ме місце. Сума страхових резервів зросла на 42,2% у 2023 році (до 1465235 тис. грн) та ще на 12.2% у 2024 році (до 1643751 тис. грн). Це свідчить про збільшення обсягів страхових зобов'язань та посилення фінансової подушки безпеки.

Показник валових страхових премій ПрАТ УСК «Княжа VIG» свідчить про активне зростання бізнесу компанії. У 2023 році компанія піднялася на 9-те місце (з 10-го) та утримала цю позицію у 2024 році. Обсяг премій значно зріс: на 62.1% у 2023 році (до 1992149 тис. грн) та ще на 26.,3% у 2024 році (до 2517020 тис. грн). Це вказує на успішне залучення нових клієнтів та/або розширення страхових продуктів, що є позитивною динамікою для розвитку бізнесу.

Варто відмітити, що незважаючи на падіння місця у рейтингу з 9-го на 10-те у 2023 році (і утримання цієї позиції у 2024), сума виплат постійно зменшується. У 2023 році виплати скоротилися на 37% (до 634 159 тис. грн), а у

2024 році — ще на 35.6% (до 408099 тис. грн). Зменшення виплат на тлі зростання премій може свідчити про кілька факторів: покращення управління ризиками, зміни в структурі страхового портфеля (наприклад, перехід до менш ризикових видів страхування) або посилення андеррайтингу. Це може позитивно впливати на прибутковість, але важливо переконатися, що це не відбувається за рахунок якості обслуговування клієнтів.

2.2 Дослідження фінансового забезпечення достатності капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG» та напрямів її підвищення

З метою дослідження достатності капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG», оцінки його адекватності доцільним є першочергове проведення аналізу фінансово-майнового забезпечення діяльності компанії за 2022-2024 роки. Такий аналіз узагальнено проводиться на основі даних фінансових звітів ПрАТ УСК «Княжа VIG», а саме: баланс (Звіт про фінансовий стан); звіт про фінансовий результати (Звіт про сукупний дохід) (додатки Б, В). На основі даних зазначених звітів сформовано таблиці динаміки активів, власного капіталу, зобов'язань та фінансових результатів ПрАТ УСК «Княжа VIG» за 2022-2024 роки. Отже, за даними додатку Б проаналізовано динаміку загальної величини та складових активів ПрАТ УСК «Княжа VIG» за 2022-2024 рр. у абсолютних і відносних величинах (таблиця 2.5).

Дані таблиці 2.5 свідчать, що після значного спаду у 2023 році (-8,08%), загальні активи компанії продемонстрували впевнене зростання у 2024 році (+22,28%), досягнувши 2179633 млн грн. Це свідчить про відновлення та розширення діяльності. Спостерігається постійне зменшення вартості нематеріальних активів (у 2023 році вони зменшилися на 33,48%, а у 2024 році — ще на 12,26%), що може свідчити про амортизацію, виведення з експлуатації або відсутність нових значних інвестицій в ці активи.

Таблиця 2.5 – Динаміка загальної величини та складових активів ПрАТ
УСК «Княжа VIG» за 2022-2024 рр.

Активи	Значення показників, тис. грн			Зміни в абсолютні величині до попереднього року (тис. грн)		Приріст (спад) до попереднього року, %	
	2022р.	2023р.	2024р.	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
I Необоротні активи	699362	739930	997545	+40568	257615	+5,80	+34,82
Нематеріальні активи	6550	4357	3823	-2193	-534	-33,48	-12,26
Основні засоби	56171	36192	36328	-19979	+136	-35,57	+0,38
Інвестиційна нерухомість	0	23712	24934	+23712	+1222	+100,0	+5,15
Довгострокові фінансові інвестиції:	148464	12242	13480	-136222	+1238	-91,75	+10,11
які обліковуються за методом участі у капіталі інших підприємств	16071	12242	13480	-3829	+1238	-23,83	+10,11
інші фінансові інвестиції	132393	0	0	-132393	0	-100,0	0
Відстрочені аквизаційні витрати	155249	6082	4418	-149167	-1664	-96,08	-27,36
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	332928	656257	906831	+323329	+250574	+97,12	+38,18
Інші необоротні активи	0	1088	7731	+1088	+6643	+100,0	+610,57
II Оборотні активи	1239803	1042568	1182088	-197235	139520	-15,91	13,38
Виробничі запаси	1374	1375	814	+1,0	-561	+0,07	-40,80
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги	13656	0	0	-13656	0	-100,0	0
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	2306	3209	4817	+903	+1608	+39,16	+50,11
за авансами	2254	3185	4796	+931	+1611	+41,30	+50,58
з бюджетом	52	24	21	-28	-3	-53,85	-12,50
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	15368	0	0	-15368	0	-100,0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	352	2146	2697	+1794	+551	+509,7	+25,68
Поточні фінансові інвестиції	581107	928857	1014406	+347750	+85549	+59,84	+9,21
Гроші та їх еквіваленти	161530	50045	81539	-111485	+31494	-69,02	+62,93

Кінець таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8
Витрати майбутніх періодів	143	591	622	+448	+31	+313,3	+5,25
Частка перестраховика у страхових резервах в т.ч.:							
резервах збитків або резервах належних виплат	463967	56345	77193	-407622	+20848	-87,86	+37,0
резервах незароблених премій	303274	0	0	-303274	0	-100,0	0
Усього активів	160693	56345	0	-104348	-56345	-64,94	-100,0
	1939165	1782498	2179633	-156667	+397135	-8,08	+22,28

Складено за даними Додатка Б

У 2023 році відбулося значне скорочення (-35,57%), ймовірно, внаслідок амортизації або продажу застарілого обладнання. Однак у 2024 році спостерігається незначне зростання (+0,38%), що може вказувати на початок оновлення або придбання нового обладнання. Інвестиційна нерухомість з'явилася лише у 2023 році зі значним обсягом (23712 тис. грн), що свідчить про суттєві інвестиції в цю категорію. У 2024 році вона продовжує зростати (+5,15%), підкреслюючи стратегію компанії щодо вкладень у нерухомість. Відмічається різке падіння вартості довгострокових фінансових інвестицій у 2023 році (на 91,75%) Це може бути результатом реструктуризації портфеля або продажу інвестицій. Однак у 2024 році спостерігається зростання (+10,11%) в категорії "які обліковуються за методом участі у капіталі інших підприємств", що свідчить про відновлення інвестиційної діяльності.

Відстрочені аквізційні витрати у 2023 році значно зменшились (-96,08%) та подальше падіння у 2024 році (-27,36%) вказує на списання або погашення цих витрат. Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах є найдинамічнішою позицією необоротних активів, що постійно і значно зростає. У 2023 році збільшення становило 97,12%, а у 2024 році – 38,18%, досягнувши 906831 тис. грн. Це може свідчити про збільшення обсягів страхової діяльності або перегляд резервних вимог.

Оборотні активи продемонстрували спад у 2023 році (-15,91%), але відновилися і показали суттєве зростання у 2024 році (+13,38%), досягнувши

1182088 тис. грн. Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги повністю зникла у 2023 році, що може свідчити про успішне погашення всієї заборгованості або зміну облікової політики. Дебіторська заборгованість за розрахунками (за авансами та з бюджетом) зростає, особливо за авансами (+41,30% у 2023 р., +50,58% у 2024 р.), що може бути пов'язано зі збільшенням передоплати постачальникам, а дебіторська заборгованість з бюджетом, навпаки, зменшується. Найбільшою складовою оборотних активів, яка демонструє значне зростання протягом всього періоду є поточні фінансові інвестиції (у 2023 році зростання склало 59,84%, а у 2024 році – 9,21%, досягнувши 1014406 тис. грн). Це вказує на активне управління ліквідністю та інвестування в короткострокові фінансові інструменти. Відмічається різке падіння частки перестраховика у страхових резервах у 2023 році (-87,86%), особливо в резервах збитків та незароблених премій, що може свідчити про зміну підходів до перестраховування або структурування страхових резервів. Однак у 2024 році спостерігається зростання (+37,0%), що може вказувати на певну стабілізацію або перегляд політики. Повна відсутність резервів збитків у 2023 та 2024 роках та резервів незароблених премій у 2024 році є особливо помітною.

Покривати негативні наслідки бізнес-ризиків та забезпечувати безперервність діяльності страховій компанії дозволяє наявність та достатність її власного капіталу. Таким чином, можна стверджувати, що розмір власного капіталу страхової компанії має велике значення для забезпечення її фінансової стійкості. Динаміку загальної величини та складових власного капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG» за 2022-2024 рр. представлена в таблиці 2.6. Так, загальний власний капітал ПрАТ УСК «Княжа VIG» демонструє позитивну динаміку протягом аналізованого періоду. У 2023 році він зріс на 12,73% (+50658 тис. грн), а у 2024 році — хоч і менш значно, але все ж таки продовжив зростання на 0,25% (+1129 тис. грн), досягнувши 449832 тис. грн. Це свідчить про зміцнення фінансової стійкості ПрАТ УСК «Княжа VIG».

Таблиця 2.6 – Динаміка загальної величини та складових власного капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG» за 2022-2024 рр.

Власний капітал	Значення показників, тис. грн			Зміни в абсолютні величині до попереднього року (тис. грн)		Приріст (спад) до попереднього року, %	
	2022р.	2023р.	2024р.	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
Зареєстрований (пайовий) капітал	129964	129964	129964	0	0	0	0
Капітал у дооцінках	22874	25891	29036	+3017	+3145	+13,19	+12,15
Додатковий капітал, в т.ч.	529608	529608	529570	0	-38	0	-0,01
Резервний капітал	7615	7615	13594	0	+5979	0	+78,52
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	(292016)	(252029)	(257828)	-39987	+5799	-13,69	+2,30
Інші резерви	0	7654	5496	+7654	-2158	+100,0	-28,19
Усього власного капіталу	398045	448703	449832	+50658	+1129	+12,73	+0,25

Складено за даними Додатку Б.

Протягом усього періоду (2022-2024 рр.) залишається незмінним на рівні 129964 тис. грн. Це типово, оскільки зареєстрований капітал змінюється лише за рішенням власників (акціонерів) про його збільшення або зменшення. Капітал у дооцінках демонструє стабільне зростання щороку: на 13,19% у 2023 році та на 12,15% у 2024 році. Це свідчить про регулярну переоцінку активів (наприклад, основних засобів, інвестиційної нерухомості) до їх справедливої вартості, що відображає збільшення їх ринкової ціни. Це позитивний показник, оскільки він підвищує вартість власного капіталу.Dodatkowy kapitał залишався незмінним у 2023 році, але зазнав незначного зменшення на 0,01% у 2024 році (-38 тис. грн). Це мікроскопічне зменшення може бути пов'язане з незначними коригуваннями або списаннями, які не суттєво впливають на загальний обсяг. Резервний капітал у 2023 році не змінювався, але у 2024 році продемонстрував значне зростання на 78,52% (+5979 тис. грн). Це може бути результатом відрахувань від прибутку до резервного капіталу відповідно до вимог законодавства або облікової політики компанії. Збільшення резервного капіталу посилює фінансову стійкість та захищеність компанії від

непередбачених збитків. Однією з найбільш динамічних статей власного капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG» у аналізованому періоді є нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Так, ПрАТ УСК «Княжа VIG» має непокритий збиток протягом усього періоду. Однак у 2023 році він зменшився на 13,69% (-39987 тис. грн), що є позитивним сигналом – компанія зменшила накопичений збиток. У 2024 році збиток знову збільшився, але незначно – на 2,30% (+5799 тис. грн). Це свідчить, що ПрАТ УСК «Княжа VIG» продовжує працювати над покриттям збитків минулих періодів, хоча у 2024 році і було невелике погіршення. Інші резерви як стаття активів з'явилася у 2023 році зі значним обсягом (7654 тис. грн), що вказує на створення нових резервів або перекласифікацію коштів. Однак у 2024 році вона зменшилася на 28,19% (-2158 тис. грн), що може свідчити про використання цих резервів або їх перерозподіл.

Зобов'язання є важливою складовою капіталу будь-якої страхової компанії. Вони є джерелом коштів, які страхова компанія залучає для фінансування своєї діяльності. Без довгострокових та/або короткострокових зобов'язань не може функціонувати жодна страхова компанія. Результати аналізу динаміки статей балансу ПрАТ УСК «Княжа ВіЕйч», пов'язаних із її зобов'язаннями за 2022-2024 роки (Додаток Б), наведено в таблиці 2.7.

Загальна сума зобов'язань ПрАТ УСК «Княжа VIG» показує динаміку, схожу на динаміку активів. Після спаду у 2023 році (-8,08%), зобов'язання значно зросли у 2024 році (+22,28%), досягнувши 2179633 тис. грн. Це зростання є природним, оскільки, як ми бачили раніше, активи також зросли, і збільшення активів часто фінансується за рахунок збільшення зобов'язань.

Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями як стаття повністю зникла у 2023 році. Це свідчить, що компанія, можливо, погасила всі поточні частини довгострокових кредитів або перекласифікувала їх.

Таблиця 2.7 – Динаміка загальної величини та складових зобов'язань
ПрАТ УСК «Княжа VIG» за 2022-2024 рр.

Зобов'язання	Значення показників, тис. грн			Зміни в абсолютні величині до попереднього року (тис. грн)		Приріст (спад) до попереднього року, %	
	2022р.	2023р.	2024р.	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
I Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1034109	1250066	1643751	215957	393685	20,88	31,49
Відстрочені податкові зобов'язання	2966	0	0	-2966	0	-100,0	0
Інші довгострокові зобов'язання	451	0	0	-451	0	-100,0	0
Страхові резерви, в т.ч.:	1030692	1250066	1643751	219374	393685	21,28	31,49
резерв збитків або резервах належних виплат	578116	0	0	-578116	0	-100,0	0
резерв незароблених премій	452576	0	0	-452576	0	-100,0	0
інші страхові резерви	0	1250066	1643751	1250066	393685	100,0	31,49
II Поточні зобов'язання і забезпечення	507011	83729	86050	-423282	2321	-83,49	2,77
Поточна кредиторська заборгованість за:	14037	25583	10908	11546	-14675	82,25	-57,36
довгостроковими зобов'язаннями	1389	0	0	-1389	0	-100,0	0
товари, роботи, послуги	9403	5044	4570	-4359	-474	-46,36	-9,40
розрахунками з бюджетом	2317	20539	6338	18222	-14201	786,45	-69,14
розрахунками з оплати праці	928	0	0	-928	0	-100,0	0
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	36821	0	0	-36821	0	-100,0	0
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	435555	43193	54999	-392362	11806	-90,08	27,33
Поточні забезпечення	20012	14590	12378	-5422	-2212	-27,09	-15,16
Інші зобов'язання	586	363	7765	-223	7402	-38,05	2039,12
Всього зобов'язань	1939165	1782498	2179633	-156667	397135	-8,08	22,28

Розраховано за даними Додатку Б

За поточною кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги спостерігається постійне зменшення протягом періоду (-46,36% у 2023 р., -9,40% у 2024 р.). Це позитивний сигнал, який свідчить про своєчасну оплату постачальникам і покращення управління оборотним капіталом. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом після значного зростання у 2023 році (+786,45%), що може вказувати на накопичення податкових платежів або інших розрахунків, у 2024 році відбулося різке зменшення (-69,14%). Це свідчить про погашення заборгованості перед бюджетом.

Спостерігається різке падіння у 2023 році (-90,08%) поточної кредиторської заборгованості за страховою діяльністю з подальшим зростанням у 2024 році (+27,33%). Це свідчить про волатильність у цій категорії, ймовірно, пов'язану зі зміною обсягів страхових операцій або швидкістю врегулювання страхових випадків.

Поточні забезпечення ПрАТ УСК «Княжа VIG» продовжують зменшуватися протягом періоду (-27,09% у 2023 р., -15,16% у 2024 р.). Це може вказувати на зменшення очікуваних майбутніх витрат або зобов'язань, за які були створені ці забезпечення. Інші зобов'язання ПрАТ УСК «Княжа VIG» після незначного спаду у 2023 році (-38,05%), ця стаття демонструє експоненціальне зростання у 2024 році (+2039,12%), досягнувши 7765 тис. грн. Це дуже значне збільшення, яке потребує деталізації та розуміння, що саме входить до цієї категорії.

Доходи страхової компанії формуються від страхової діяльності (основної діяльності, операцій), інвестиційної, фінансової та інших видів діяльності. Проаналізуємо, як формуються фінансові результати страхових компаній та визначимо залежність показника результативності від кожного напрямку діяльності страхових компаній (операційна, фінансова, інвестиційна тощо) (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8 – Динаміка фінансових результатів діяльності та їх формуючих складових ПрАТ УСК «Княжа VIG» за 2022-2024 рр.

У мільйонах гривень

Показники	Рік			Відхилення (+,-)		
	2022	2023	2024	2023 від 2022	2024 від 2022	2024 від 2023
1	2	3	4	5	6	7
Чисті зароблені страхові премії	798278	1999520	1463012	+1201242	+664734	-536508
премії підписані, валова сума	1228700	2517020	1992149	+1288320	+763449	-524871
премії, передані у перестраховання	413644	314465	241361	-99179	-172283	-73104
зміна резерву незароблених премій, валова сума	64510	(203035)	287776	-267545	+223266	+490811
зміна частки пере страховиків у резерві незароблених премій	41132	0	0	-41132	-41132	0
Собівартість реалізованих послуг	224293	0	0	-224293	-224293	0
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	293368	932602	567809	+639234	+274441	-364793
Валовий прибуток (збиток)	280617	1066918	895203	+786301	+614586	-171715
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	(52841)	(87921)	(52870)	+35080	+29	-35051
зміна інших страхових резервів, валова сума	121542	154837	60879	33295	-60663	-93958
зміна частки пере страховиків в інших страхових резервах	68701	66916	8009	-1785	-60692	-58907
Інші операційні доходи	174430	0	0	-174430	-174430	0
Адміністративні витрати	69638	75303	54588	5665	-15050	-20715
Витрати на збут	321427	926814	697064	605387	375637	-229750
Інші операційні витрати	24871	77158	60761	52287	35890	-16397
Фінансовий результат від операційної діяльності прибуток (збиток)	(13730)	(100278)	29920	-86548	+43650	+130198
Дохід від участі в капіталі	0	1238	1118	+1238	+1118	-120
Інші фінансові доходи	98455	197183	160661	+98728	+62206	-36522

Кінець таблиці 2.8

1	2	3	4	5	6	7
Інші доходи		29995	13356	+29995	+13356	-16639
Фінансові витрати	539	35439	23482	+34900	+22943	-11957
Інші витрати	29	90721	70402	+90692	+70373	-20319
Фінансовий результат до оподаткування прибуток (збиток)	84157	1978	111171	-82179	+27014	+109193
Витрати (дохід) з податку на прибуток	45127	1836	30631	-43291	-14496	+28795
Чистий фінансовий результат прибуток (збиток)	39030	142	80540	-38888	+41510	+80398

Складено за даними Додатку В.

Так, дані таблиці 2.8 показують, що 2023 рік був роком значних змін та викликів, тоді як 2024 рік демонструє певне відновлення та оптимізацію деяких процесів. ПрАТ УСК «Княжа VIG» пройшла через фазу значного зростання премій, що супроводжувалося зростанням збитків та витрат, а потім адаптувалася до нових умов. Варто відмітити, що у 2023 році компанія продемонструвала колосальне зростання чистих зароблених премій (майже в 2,5 рази), що свідчить про значне розширення страхового портфеля. Однак, у 2024 році відбулося помітне скорочення цього показника. Це може бути результатом закінчення великих контрактів, посилення конкуренції або свідомої зміни стратегії компанії, спрямованої на оптимізацію портфеля та зниження ризиків. Динаміка валової суми підписаних премій повторює тренд чистих зароблених премій – значний стрибок у 2023 році, а потім відкат у 2024 році. Це є основною причиною змін у чистих зароблених преміях, оскільки вони формуються з підписаних премій з урахуванням передачі в перестраховання та зміни резерву незароблених премій. Також у 2023 році спостерігається негативна зміна резерву незароблених премій, що означає, що компанія визнала більше премій як зароблені, ніж додала до резерву. Це могло бути пов'язано з інтенсивним використанням резервів минулих періодів. У 2024 році, навпаки, відбувається значний позитивний приріст, що свідчить про

активне формування цього резерву. Це може бути результатом нового підходу до обліку резервів, як ми вже згадували при аналізі зобов'язань (перехід на МСФЗ 17).

Також у 2023 році спостерігається різке зростання страхових виплат (на 639234 тис. грн. – більш ніж утричі), що є значним негативним фактором. Це могло бути викликано збільшенням кількості страхових випадків, зростанням середньої суми виплати або агресивнішою політикою врегулювання збитків. У 2024 році обсяг виплат суттєво зменшився, що є позитивним сигналом і може вказувати на покращення андеррайтингу, зменшення збитковості або ефективніше врегулювання. Незважаючи на зростання збитків у 2023 році, валовий прибуток значно збільшився, що є результатом ще більш стрімкого зростання зароблених премій. У 2024 році валовий прибуток зменшився, але залишився значним, що відображає зменшення премій, але й зменшення збитків. Компанія залишається прибутковою на валовому рівні. Після операційного збитку у 2022 та значного збільшення операційного збитку у 2023 році, компанія у 2024 році вийшла на операційний прибуток. Це позитивний та важливий тренд, що свідчить про ефективність проведених заходів з оптимізації витрат та, можливо, покращення показників збитковості. У 2023 році компанія зазнала різкого падіння прибутку до оподаткування, майже до нуля, незважаючи на зростання валового прибутку. Це було викликано значним зростанням операційних, фінансових та інших витрат. Однак, у 2024 році спостерігається вражаюче відновлення та значне зростання прибутку до оподаткування, що свідчить про успішну оптимізацію витрат та управління фінансовою діяльністю. ПрАТ УСК «Княжа VIG» пережила майже повне зникнення чистого прибутку у 2023 році, що було критичним моментом. Однак, у 2024 році відбулося феноменальне відновлення та зростання чистого прибутку, який перевищив рівень 2022 року більш ніж удвічі. Це свідчить про успішні дії керівництва щодо покращення фінансового стану компанії.

Оцінка капіталу страхової компанії важлива для інвесторів, менеджменту компанії, страхувальників та державних наглядових органів. Рішення

інвесторів, як існуючих, так і потенційних, прийняті на основі результатів такої оцінки, є більш об'єктивними та економічно обґрунтованими, що дуже важливо в умовах недостатнього розвитку фінансових ринків порівняно з розвиненими країнами. Актуальність даного питання пов'язана з виявленням слабких та сильних сторін компанії та можливістю порівняння з результатами оцінки ефективності управління капіталом страхових компаній-конкурентів. На основі дослідження методик оцінки діяльності страхових компаній державними наглядовими органами було виділено дев'ять фінансових коефіцієнтів та розроблено шкалу їх оцінки, яка забезпечує інформаційне підґрунтя для оцінки управлінських рішень щодо достатності та ефективності використання капіталу (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9 – Фінансові показники достатності та ефективності використання капіталу

№ з/п	Фінансовий коефіцієнт	Формула розрахунку	Рекомендоване значення
1	Показник автономії капіталу	$100 \% \times (\text{Власний капітал}) / (\text{Активи})$	Не менше 50 %
2	Показник відношення власного капіталу до страхових резервів	$100 \% \times (\text{Власний капітал}) / (\text{Страхові резерви})$	Не менше 30 %
3	Показник ризику страхування	$100 \% \times (\text{Власний капітал}) / (\text{Страхові премії})$	Не менше 30 %
4	Показник відношення страхових премій до виплат	$100 \% \times (\text{Страхові премії}) / (\text{Страхові виплати})$	Не менше 100 %
5	Достатності страхових резервів (на основі премій)	$100 \% \times (\text{Страхові резерви}) / (\text{Страхові премії})$	Не менше 100 %
6	Достатності страхових резервів (на основі виплат)	$100 \% \times (\text{Страхові резерви}) / (\text{Страхові виплати})$	Не менше 100 %
7	Темп приросту активів страховика	$100 \% \times ((\text{Активи страховика на кінець періоду}) / (\text{Активи страховика на початок періоду}) - 1)$	Не менше 0 %
8	Темп приросту капіталу страховика	$100 \% \times ((\text{Власний капітал страховика на кінець періоду}) / (\text{Власний капітал страховика на початок періоду}) - 1)$	Не менше 0 %
9	Темп приросту страхових резервів страховика	$100 \% \times ((\text{Страхові резерви на кінець періоду}) / (\text{Страхові резерви на початок періоду}) - 1)$	Не менше 0 %

Джерело [3].

Динаміка та відповідність нормативним значенням фінансових показників достатності та ефективності використання капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG» за 2022-2024 рр. представлена в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 дає цінну інформацію про фінансову стійкість, ліквідність та ефективність діяльності страховика. Показник автономії капіталу відображає частку власного капіталу в загальній структурі фінансування активів. Низьке значення та постійна невідповідність нормативу (32,4% (2022), 116,8% (2023), 82,8% (2024)) свідчить про високу залежність компанії від залучених коштів (зобов'язань). Це може вказувати на підвищений фінансовий ризик, оскільки компанія має меншу "подушку безпеки" з власного капіталу для покриття зобов'язань.

Показник відношення власного капіталу до страхових резервів показує, наскільки власний капітал покриває страхові резерви. Він важливий для оцінки здатності страховика виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками. Хоча у 2022 та 2023 роках показник відповідав нормативу, різке падіння та невідповідність у 2024 році є тривожним сигналом. Це може вказувати на те, що власний капітал зростає повільніше, ніж страхові резерви, або що компанія не має достатнього власного капіталу для підтримки обсягу страхових зобов'язань. Показник ризику страхування вимірює рівень ризику, який компанія приймає на себе у своїй страховій діяльності. Значне зростання у 2023 році та подальше зниження у 2024 році, при цьому залишаючись у межах норми, свідчить про волатильність у ризиковому портфелі, але в цілому ПрАТ УСК «Княжа VIG», схоже, ефективно управляє своїми страховими ризиками.

Достатність страхових резервів (на основі виплат) показує, наскільки страхові резерви покривають потенційні виплати. Хоча показник поступово знижується, він все ще відповідає нормативному значенню протягом усього періоду. Це означає, що компанія має достатні резерви для виконання зобов'язань за вже заявленими або очікуваними виплатами. Темп приросту активів страховика віддзеркалює темпи зростання компанії.

Таблиця 2.10 – Динаміка та відповідність нормативним значенням фінансових показників достатності та ефективності використання капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG» за 2022-2024 рр.

У відсотках

№ з/п	Фінансовий коефіцієнт	2022	Відповідність нормативному значенню	2023		2024	Відповідність нормативному значенню
1	Показник автономії капіталу	20,5	не відповідає	25,2	не відповідає	20,6	не відповідає
2	Показник відношення власного капіталу до страхових резервів	38,6	відповідає	30,6	відповідає	23,9	не відповідає
3	Показник ризику страхування	32,4	відповідає	116,8	відповідає	82,8	відповідає
4	Показник відношення страхових премій до виплат	301,1	відповідає	60,6	не відповідає	54,1	не відповідає
5	Достатності страхових резервів (на основі премій)	83,9	не відповідає	381,6	відповідає	345,8	відповідає
6	Достатності страхових резервів (на основі виплат)	252,6	відповідає	231,1	відповідає	186,9	відповідає
7	Темп приросту активів страховика	30,6	відповідає	-8,1	не відповідає	22,3	відповідає
8	Темп приросту капіталу страховика	3,4	відповідає	12,7	відповідає	0,3	відповідає
9	Темп приросту страхових резервів страховика	32,2	відповідає	42,2	відповідає	28,3	відповідає

Сформовано за даними Додатків Б, В.

Спад активів у 2023 році (-8.1%) був негативним і не відповідав нормативу, що свідчить про період скорочення. Проте значне відновлення зростання активів у 2024 році (+22.3%) є дуже позитивним показником, що свідчить про відновлення розвитку та розширення діяльності. Хоча темп приросту капіталу у 2024 році був дуже низьким (+0.3%), він все одно відповідає нормативу. Стабільне, хоч і повільне, зростання власного капіталу є важливим для фінансової стабільності ПрАТ УСК «Княжа VIG». Темп приросту страхових резервів страховика демонструє стабільне та здорове зростання страхових резервів, що є позитивним для страховика. Це вказує на збільшення обсягу прийнятих зобов'язань та адекватне формування коштів для їх покриття.

Для більш комплексного аналізу рекомендується здійснити комплексну оцінку достатності ПрАТ УСК «Княжа VIG». За кожний фінансовий показник, що розрахований в таблиці 2.8, який відповідає рекомендованому значенню, страхова компанія отримує "1" бал, а за кожний фінансовий показник, який не відповідає такому значенню - отримує "0" балів (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11 – Шкала оцінювання достатності капіталу страхової компанії

Рейтинг	Значення загального оцінювання	Характеристика рівня
A	7-9	Компанія характеризується високим рівнем управління капіталом та має суттєвий потенціал до зростання
B	4-6	Компанія характеризується середнім рівнем управління капіталом та має потенціал до зростання порівняно з іншими страховиками
C	1-3	Компанія характеризується низьким рівнем управління капіталом та не має суттєвого потенціалу до зростання

Джерело [3].

За розрахованими в таблиці 2.9 показниками достатності капіталу проводимо рейтингове оцінювання достатності капіталу страхової компанії за шкалою таблиці 2.10 (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11 - Рейтингове оцінювання достатності капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG» у 2022-2024 роках

№ з/п	Фінансовий коефіцієнт	2022	2023	2024
1	Показник автономії капіталу	0	0	0
2	Показник відношення власного капіталу до страхових резервів	1	1	0
3	Показник ризику страхування	1	1	1
4	Показник відношення страхових премій до виплат	1	0	0
5	Достатності страхових резервів (на основі премій)	0	1	1
6	Достатності страхових резервів (на основі виплат)	1	1	1
7	Темп приросту активів страховика	1	0	1
8	Темп приросту капіталу страховика	1	1	1
9	Темп приросту страхових резервів страховика	1	1	1
Значення загального оцінювання		7	6	7
Рейтинг		A	B	A

Таким чином, можемо зробити висновок, що у 2022 та 2024 роках характеризується високим рівнем управління капіталом та має суттєвий потенціал до зростання. У 2023 році ПрАТ УСК «Княжа VIG» мала показники, що дали змогу охарактеризувати середній рівень достатності капіталу та визначити, що компанія має потенціал до зростання порівняно з іншими страховиками.

Достатність капіталу є критично важливою для фінансової стійкості та надійності страхової компанії, особливо зважаючи на те, що показник автономії капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG» не відповідає нормативному значенню, а відношення власного капіталу до страхових резервів погіршилося у 2024 році. Тому є вкрай важливим є виділення певних напрямів підвищення достатності капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG» (рисунок 2.1)

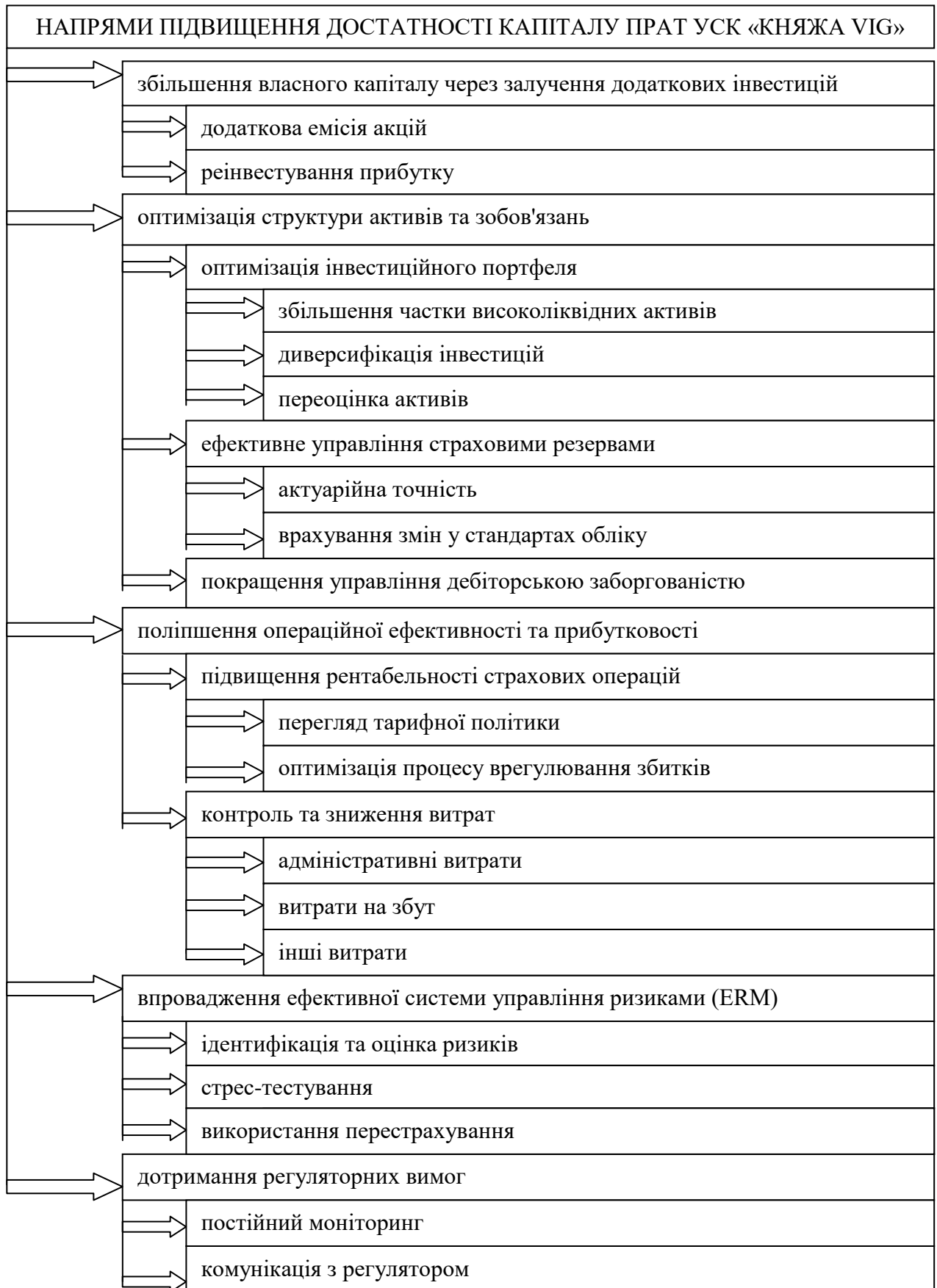

Рисунок 2.1 - Напрями підвищення достатності капіталу
ПрАТ УСК «Княжа VIG»

а) збільшення власного капіталу через залучення додаткових інвестицій:

1) додаткова емісія акцій (продаж нових акцій існуючим або новим інвесторам. Це може бути здійснено через приватне розміщення або публічну пропозицію, залежно від розміру та статусу страхової компанії);

2) реінвестування прибутку (перерозподіл чистого прибутку компанії на поповнення власного капіталу замість виплати дивідендів);

б) оптимізація структури активів та зобов'язань:

1) оптимізація інвестиційного портфеля:

- збільшення частки високоліквідних активів (переорієнтація на менш ризикові та більш ліквідні інструменти може зменшити вимоги до капіталу);

- диверсифікація інвестицій (зниження концентрації в одних активах зменшує системний ризик);

- переоцінка активів (регулярна та обґрунтована переоцінка основних засобів та інвестиційної нерухомості (як це робиться з капіталом у дооцінках) може збільшити власний капітал);

2) ефективне управління страховими резервами:

- актуарійна точність (постійний перегляд та уточнення методик розрахунку страхових резервів, щоб вони були достатніми, але не надмірними. Надмірні резерви можуть "зв'язувати" капітал);

- врахування змін у стандартах обліку (з огляду на трансформацію страхових резервів у 2023 році (перехід до "інших страхових резервів"), вкрай важливо, щоб ці резерви були коректно оцінені та відображали реальні зобов'язання згідно з новими стандартами (наприклад, МСФЗ 17). Це може вплинути на достатність капіталу;

3) покращення управління дебіторською заборгованістю (хоча деякі категорії дебіторської заборгованості ПрАТ УСК «Княжа VIG» зникли, ефективне стягнення поточної дебіторської заборгованості (особливо "іншої поточної дебіторської заборгованості", яка зросла) може покращити ліквідність та зменшити потребу у капіталі для її покриття;

в) поліпшення операційної ефективності та прибутковості:

1) підвищення рентабельності страхових операцій:

- перегляд тарифної політики (аналіз показника "відношення страхових премій до виплат", який не відповідає нормативу з 2023 року, вказує на можливі проблеми з ціноутворенням або збитковістю портфеля. Можливо, необхідно підвищити тарифи за деякими видами страхування або відмовитись від неприбуткових продуктів/сегментів);

- оптимізація процесу врегулювання збитків (зменшення середньої суми та кількості страхових виплат за рахунок покращення андеррайтингу, розслідувань та протидії шахрайству, а також значне зниження чистих понесених збитків у 2024 році є позитивним кроком, який потрібно продовжувати);

2) контроль та зниження витрат:

- адміністративні витрати (хоча у 2024 році вони зменшилися, постійний аналіз та оптимізація цих витрат допоможе вивільнити ресурси);

- витрати на збут (перегляд ефективності каналів збуту та зниження витрат на залучення клієнтів (особливо після їхнього значного зростання у 2023 році));

- інші витрати (детальний аналіз та контроль за "іншими операційними витратами" та "іншими витратами", які різко зросли у 2023 році);

г) впровадження ефективної системи управління ризиками (ERM), яка може зменшити непередбачені збитки та вимоги до капіталу:

1) ідентифікація та оцінка ризиків (постійний моніторинг страхових, фінансових, операційних та інших ризиків);

2) стрес-тестування (проведення стрес-тестів для оцінки впливу несприятливих подій на капітал компанії);

3) використання перестраховування (хоча ПрАТ УСК «Княжа VIG» зменшено обсяги передачі премій у перестраховування, розумне використання перестраховування може допомогти керувати великими ризиками та стабілізувати фінансові показники, зменшуючи вимоги до власного капіталу);

д) дотримання регуляторних вимог:

1) постійний моніторинг (регулярний моніторинг усіх фінансових коефіцієнтів, особливо тих, що не відповідають нормативним значенням, та вжиття своєчасних коригувальних заходів;

2) комунікація з регулятором (відкрита та проактивна комунікація з регулятором щодо планів підвищення достатності капіталу).

Виконання запропонованих напрямів щодо підвищення достатності капіталу матиме глибокий і переважно позитивний вплив на страхову компанію. Це не просто косметичні зміни у фінансовій звітності, а стратегічні кроки, які зміцнять її позиції на ринку та забезпечать сталий розвиток. Найважливішим результатом стане значне підвищення фінансової стійкості компанії. Достатній капітал є своєрідною "подушкою безпеки", яка дозволяє страховику виконувати свої зобов'язання перед клієнтами навіть у періоди несприятливих ринкових умов або значних страхових подій. Це безпосередньо вплине на показники автономії капіталу та відношення власного капіталу до страхових резервів, повертаючи їх до нормативних значень, що є критично важливим для надійності. Компанія з високою достатністю капіталу сприймається як надійний та стабільний партнер. Це зміцнить довіру з боку страхувальників, які будуть впевнені у отриманні виплат у разі настання страхового випадку. Це також покращить відносини з перестраховиками, банками та іншими фінансовими установами, відкриваючи доступ до вигідніших умов співпраці та фінансування. На ринку, де репутація є ключовою, компанія з сильною капітальною базою виділятиметься серед конкурентів. Це дозволить залучати нових клієнтів та утримувати існуючих, розширювати ринкову частку та впроваджувати нові, можливо, більш ризикові, але прибуткові страхові продукти, не побоюючись за свою фінансову стабільність. Завдяки міцнішому фінансовому становищу, компанія матиме легший доступ до зовнішнього фінансування (кредитів, інвестицій) за більш привабливими відсотковими ставками. Це дасть змогу інвестувати у розвиток, модернізацію, цифровізацію та розширення діяльності, що сприятиме подальшому зростанню. Оптимізація операційної діяльності, контроль витрат

та підвищення рентабельності страхових операцій безпосередньо призведуть до зростання чистого прибутку. Це зробить компанію більш привабливою для потенційних інвесторів, підвищить вартість її акцій та забезпечить стабільний фінансовий результат для акціонерів. Нарешті, приведення всіх показників достатності капіталу до нормативних значень забезпечить повну відповідність компанії вимогам регулятора. Це убезпечить її від штрафів, обмежень у діяльності та можливих санкцій, дозволяючи зосередитись на розвитку бізнесу без зайвого адміністративного тиску. Отже, виконання цих напрямів дозволить страховій компанії перетворитися на більш стабільну, надійну та конкурентоспроможну структуру. Це створить міцну основу для довгострокового успіху, забезпечить довіру зацікавлених сторін та відкриє нові можливості для зростання та розвитку на страховому ринку.

Висновки

У кваліфікаційній роботі було проведено дослідження сутність, структура та особливості формування капіталу страхових компаній, за результатами якого доцільно зробити такі висновки.

Узагальнено капітал страхової компанії розглядається як сукупність коштів, що перебувають в обігу страхової компанії та спрямовуються на здійснення страхової, інвестиційної, фінансової діяльності. Капітал страхової компанії виконує як мікроекономічні, так і макроекономічні функції. Мікроекономічні функції відображають призначення та роль страхового капіталу в розвитку страхових компаній і, при цьому, характеризують зовнішній прояв властивостей страхового капіталу у страховій системі.

Саме капітал страхової компанії забезпечує її належне функціонування і поділяється за джерелами формування на власний, залучений та позиковий. Власний капітал є фінансовою основою діяльності страхової компанії, він належить їй і використовується для формування відповідних активів. Власний капітал відіграє основну роль у структурі ресурсів страхових компаній, відображаючи кошти, що перебувають у власності страхової компанії і представлені статутним та гарантійним фондами, які, в свою чергу, включають додатковий, резервний капітал та нерозподілений прибуток (непокритий збиток).

Зобов'язання є заборгованістю страховика, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення його ресурсів, що втілюють у собі економічні вигоди. Лівову частку у зобов'язаннях страхових компаній займають залучені кошти, які втілюються у технічних резервах (величині, яка визначає грошову оцінку зобов'язань страхової компанії за договорами), що в обов'язковому порядку мають створюватись страховиками. Отже, страховик зобов'язаний формувати такі технічні резерви: резерв премій; резерв збитків; резерв бонусів. Страховики

мають право прийняти рішення про створення резерву у складі резерву заявлених, але не виплачених збитків для покриття збитків, які сталися, але не були належним чином задокументовані.

В Україні суть, порядок розрахунку регулятивного капіталу страховиків регламентується Законом України «Про страхування», Положенням «Про встановлення вимог щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика» та ін. Згідно Закону України «Про страхування» страховик повинен мати регулятивний капітал, достатній для підтримання платоспроможності, який містить три складові: регулятивний капітал першого рівня; регулятивний капітал другого рівня; регулятивний капітал третього рівня. Відповідні елементи рівнів регулятивного капіталу включаються до регулятивного капіталу, якщо вони відповідають відповідним вимогам.

Страховий ринок України за останні 5 років зазнав значних трансформацій, що характеризуються суттєвим скороченням кількості страховиків та одночасною стійкістю і навіть зростанням за ключовими фінансовими показниками, особливо після шокового 2022 року. Спостерігається стрімке та невпинне зменшення кількості страхових компаній. За п'ять років їхня кількість скоротилася на 69% – з 210 до 65. Це свідчить про посилення регуляторних вимог, вихід з ринку слабших гравців та загальний процес "очищення" ринку. За даними діяльності страховиків на страховому ринку України у 2022-2024 роках відмічається позитивна динаміка їх власного капіталу завдяки різкому зростанню нерозподіленого прибутку у 2024 році, незважаючи на його зменшення у 2023 році. Це свідчить про ефективну фінансову діяльність страхових компаній і їх здатність генерувати прибуток.

Одним із представників страхового бізнесу є ПрАТ «Українська страхова компанія «Княжа Вієнна Іншуранс Груп» (далі – СК «Княжа VIG»), яка є стабільним учасником українського страхового ринку, що активно розвивається завдяки підтримці міжнародного інвестора, впровадженню цифрових технологій та розширенню спектру послуг. Історія страхової компанії «Княжа» бере свій початок у 1997 році. Сьогодні метою діяльності ПрАТ УСК «Княжа

VIG», є отримання прибутку шляхом надання послуг з усіх видів страхового захисту майнових інтересів страхувальників і здійснення фінансової діяльності.

З метою дослідження достатності капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG», оцінки його адекватності доцільним було проведено аналіз фінансово-майнового забезпечення діяльності компанії за 2022-2024 роки. Так, аналіз активів компанії показав, що після значного спаду у 2023 році (-8,08%), загальні активи компанії продемонстрували впевнене зростання у 2024 році (+22,28%), досягнувши 2179633 млн грн. Це свідчить про відновлення та розширення діяльності.

Покривати негативні наслідки бізнес-ризиків та забезпечувати безперервність діяльності страховій компанії дозволяє наявність та достатність її власного капіталу. Таким чином, можна стверджувати, що розмір власного капіталу страхової компанії має велике значення для забезпечення її фінансової стійкості. ПрАТ УСК «Княжа VIG» має власний капітал, який демонструє позитивну динаміку протягом аналізованого періоду. У 2023 році він зріс на 12,73% (+50658 тис. грн), а у 2024 році — хоч і менш значно, але все ж таки продовжив зростання на 0,25% (+1129 тис. грн), досягнувши 449832 тис. грн. Це свідчить про зміцнення фінансової стійкості ПрАТ УСК «Княжа VIG». Загальна сума зобов'язань ПрАТ УСК «Княжа VIG» показує динаміку, схожу на динаміку активів. Після спаду у 2023 році (-8,08%), зобов'язання значно зросли у 2024 році (+22,28%), досягнувши 2179633 тис. грн. Це зростання є природним, оскільки, як ми бачили раніше, активи також зросли, і збільшення активів часто фінансується за рахунок збільшення зобов'язань.

Доходи страхової компанії формуються від страхової діяльності (основної діяльності, операцій), інвестиційної, фінансової та інших видів діяльності. ПрАТ УСК «Княжа VIG» пережила майже повне зникнення чистого прибутку у 2023 році, що було критичним моментом. Однак, у 2024 році відбулося феноменальне відновлення та зростання чистого прибутку, який перевищив рівень 2022 року більш ніж удвічі. Це свідчить про успішні дії керівництва щодо покращення фінансового стану компанії.

Оцінка капіталу страхової компанії важлива для інвесторів, менеджменту компанії, страхувальників та державних наглядових органів. На основі дослідження методик оцінки діяльності страхових компаній державними наглядовими органами було виділено 9 фінансових коефіцієнтів та розроблено шкалу їх оцінки, яка забезпечує інформаційне підґрунтя для оцінки управлінських рішень щодо достатності та ефективності використання капіталу. Для більш комплексного аналізу здійснено комплексну оцінку достатності ПрАТ УСК «Княжа VIG», за результатами якої визначено, що у 2022 та 2024 роках характеризується високим рівнем управління капіталом та має суттєвий потенціал до зростання. У 2023 році ПрАТ УСК «Княжа VIG» мала показники, що дали змогу охарактеризувати середній рівень достатності капіталу та визначити, що компанія має потенціал до зростання порівняно з іншими страховиками.

Достатність капіталу є критично важливою для фінансової стійкості та надійності страхової компанії, особливо зважаючи на те, що показник автономії капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG» не відповідає нормативному значенню, а відношення власного капіталу до страхових резервів погіршилося у 2024 році. Тому було виділено напрями підвищення достатності капіталу ПрАТ УСК «Княжа VIG», реалізація яких уможливило б реальне підвищення як кількісного вираження достатності капіталу компанії, так і його якісного наповнення. Виконання цих напрямів щодо підвищення достатності капіталу матиме глибокий і переважно позитивний вплив на страхову компанію.

Список використаних джерел

1. Аберніхіна І. Г. Фінанси страхових організацій : навч. посібник / І. Г. Аберніхіна, І. Г. Сокиринська – Дніпро: Пороги, 2019. – 198 с.
2. Алескерова Ю.В., Сідак О.М. Управління капіталом страхових компаній / Ю.В. Алескерова, О.М. Сідак // Інфраструктура ринку. – 2018. – Вип.18. – С.300-308.
3. Бондарук В.С. Методика оцінки управління капіталом страхових компаній [Електронний ресурс] / В.С. Бондарук. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/414.pdf> (дата звернення 01.06.2025)
4. Доманчук А. І. Формування системи управління фінансами страхових компаній / А. І. Доманчук. // Причорноморські економічні студії. – 2018. – №30. – С. 60–67.
5. Дослідження фінансових результатів діяльності страхових організацій / Н.А. Лаврук, Л.В. Русул // ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. – 2018. – Вип.15. – С.679-687.
6. Європарламент. Рада ЄС. ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ 2009/138/ЄС про започаткування та ведення діяльності у сфері страхування та перестраховування (Платоспроможність II) : директива : [Міжнародний документ, Перелік від 25 листопада 2009 р.] : станом на 09 липня 2018 р.]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_039-09#п931 (дата звернення: 14.05.2025).
7. Казак О. О. Ключові елементи формування фінансових джерел розвитку страхової компанії як складової його ресурсного потенціалу / О. О. Казак, М. О. Жильцов // Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій. – 2018. - №1. – С. 44-50.
8. Квасницька Р., Критеріальні підходи до формування оптимальної структури капіталу підприємства / Квасницька Р., Я. Мрозовські // MODELING

THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS. – 2021. – № 2. – С. 12-18.

9. Національний банк України. – Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua> (дата звернення 14.05.2025)

10. Нестерова Д. Фінансові ресурси страхових організацій та напрямки їх розміщення / Д. Нестерова. // ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка : Економіка. – 2013. – №12. – С. 71–75.

11. Олійник В.М. Фінансова стійкість страхових компаній : монографія / В.М. Олійник. – Суми: Університетська книга, 2015. – 287 с.

12. Опешко Н. С. Теоретичні аспекти визначення економічного капіталу страхових компаній / Н. С. Опешко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2011. № 1. С. 65-72.

13. Основні показники діяльності страховиків за 2020-2024 роки [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт Національного банку України. - Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 01.06.2025).

14. Панасюк І. П. Теоретичні підходи до еволюції визначень поняття "капітал" у контексті його домінантних характеристик як економічної категорії / І. П. Панасюк // Економіка та держава. – 2017. – № 5. – С. 29-32

15. Показники діяльності страховиків станом 01.01.2021-01.01.2025 рр. – Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 06.05.2025).

16. ПрАТ УСК «Княжа VIG». – Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://kniazha.ua> (дата звернення 10.04.2025)

17. Приступа Л. А. Особливості формування капіталу страхових компаній у сучасному бізнес-середовищі / Л. А. Приступа // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – № 4. – Том 2. – С.225-228.
<https://elar.khmnmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0dadff7e-7fc4-4cd7-b3d9-069c4cd384df/content>

18. Путінцев А. В., Горлач А. С. Фінансова стійкість страхового ринку України / А. В. Путінцев, А. С. Горлач // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2020. – Вип.31. – С.95-98.

19. Рейтинг страхових компаній України [Електронний ресурс]. Журнал FORINSURER (Форіншурер). – Режим доступу: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife> (дата звернення: 02.06.2025).

20. Сосновська О.О. Страхування: навч. посібник / О.О. Сосновська. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. — 328 с.

21. Україна. Закони. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс] : закон : [прийнято Верх. Радою 27 липня 2022 р. : станом на 01 січня 2025 р.]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text> (дата звернення: 18.04.2025).

22. Україна. Закони. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [Електронний ресурс] : закон : [прийнято Верх. Радою 09 липня 2003 р. : станом на 04 квітня 2025 р.]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 20.04.2025).

23. Україна. Закони. Про недержавне пенсійне забезпечення [Електронний ресурс] : закон : [прийнято Верх. Радою 09 липня 2003 р. : станом на 01 січня 2025 р.]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 20.04.2025).

24. Україна. Закони. Про страхування [Електронний ресурс] : закон : [прийнято Верх. Радою 18 листопада 2021 р. : станом на 01 січня 2025 р.]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 16.04.2025).

25. Україна. Закони. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю [Електронний ресурс] : закон : [прийнято Верх. Радою 06 лютого 2018 р. : станом на 08 березня 2024 р.]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення: 18.04.2025).

26. Україна. Мінфін. Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності [Електронний ресурс] : рекомендації : [затверджено

Наказом Міністерства фінансів України від № 433 від 28 березня 2013 р. : станом на 02 лютого 2024 р.]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> (дата звернення: 11.05.2025).

27. Україна. Мінфін. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] : стандарт : [затверджено Наказом Міністерства фінансів України від № 7309 від 07 лютого 2013 р. : станом на 06 березня 2025 р.]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 20.05.2025).

28. Україна. НБУ. Про встановлення вимог щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика [Електронний ресурс] : положення : [прийняте постановою Правлінням НБУ від 29 грудня 2023 р.] : станом на 04 січня 2025 р.]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0201500-23#Text> (дата звернення: 12.05.2025).

29. Україна. НБУ. Про порядок формування страховиками технічних резервів [Електронний ресурс] : положення : [прийняте постановою Правлінням НБУ 29 грудня 2023 рокур.]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0203500-23#Text> (дата звернення: 22.05.2025).

30. Хрущ Н. А. Фінанси страхових організацій : навч. посібник / Н. А. Хрущ, К. Л. Ларіонова, Л. О. Матвійчук. – Хмельницький : ХНУ, 2020. – 274 с.

Додатки

Додаток А

Лінії бізнесу

№ з/п	Лінія бізнесу	Класи страхування (ризик в межах класу страхування) у складі лінії бізнесу
1	2	3
1	Здоров'я (крім медичного страхування)	1. Клас 1 – страхування від нещасного випадку (у тому числі на випадок виробничої травми та професійного захворювання), крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19–25 цієї таблиці. 2. Ризик “страхування на випадок хвороби” у межах класу 2 – страхування на випадок хвороби (у тому числі медичне страхування), крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19–25 цієї таблиці
2	Здоров'я (медичне страхування)	Ризик “медичне страхування” у межах класу 2 – страхування на випадок хвороби (у тому числі медичне страхування) у частині медичного страхування, крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці
3	Обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ)	Ризик «страхування відповідальності власників наземних транспортних засобів, що здійснюється відповідно до Закону України “Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів”» у межах класу 10 – страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання наземного транспортного засобу (у тому числі відповідальності перевізника), у частині ризиків за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, що діють виключно на території України (внутрішні договори), крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці
4	“Зелена картка”	Ризик «страхування відповідальності власників наземних транспортних засобів, що здійснюється відповідно до Закону України “Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів”» у межах класу 10 – страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання наземного транспортного засобу (у тому числі відповідальності перевізника), у частині ризиків за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів відповідно до страхових сертифікатів “Зелена картка” (міжнародні договори), крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці

1	2	3
5	Інша моторна відповідальність	Інші ризики в межах класу 10 – страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання наземного транспортного засобу (у тому числі відповідальності перевізника), у частині страхування відповідальності перевізника та іншої відповідальності за класом 10, не врахованої в лініях бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 3, 4 цієї таблиці, крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці
6	КАСКО	1. Клас 3 – страхування наземних транспортних засобів (крім залізничного рухомого складу), крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці. 2. Клас 4 – страхування залізничного рухомого складу, крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці
7	МАТ-майно	1. Клас 5 – страхування повітряних суден, крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці. 2. Клас 6 – страхування водних суден (морських суден, суден внутрішнього плавання, інших суден, ніж морські судна та судна внутрішнього плавання, та інших самохідних чи несамохідних плавучих споруд), крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці. 3. Клас 7 – страхування майна, що перевозиться [включаючи вантаж, багаж (вантажобагаж)], крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці
8	МАТ-відповідальність	1. Клас 11 – страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання повітряного судна (у тому числі відповідальності перевізника), крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці. 2. Клас 12 – страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання водного судна (у тому числі відповідальності перевізника), крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці
9	Майно, крім страхування сільськогосподарської продукції	1. Клас 8 – страхування майна від вогню та небезпечного впливу природних явищ, крім страхування сільськогосподарської продукції та випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці. 2. Клас 9 – страхування майна від шкоди, заподіяної градом, морозом, іншими подіями (включаючи крадіжку, розбій, грабїж, умисне пошкодження / знищення майна), крім подій, визначених у класі 8, за винятком страхування сільськогосподарської продукції, крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці

1	2	3
10	Майно (страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою)	<p>1. Клас 8 – страхування майна від вогню та небезпечного впливу природних явищ за договорами страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою, крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці.</p> <p>2. Клас 9 – страхування майна від шкоди, заподіяної градом, морозом, іншими подіями (включаючи крадіжку, розбій, грабіж, умисне пошкодження / знищення майна), крім подій, визначених у класі 8, за договорами страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою, крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці</p>
11	Майно (страхування сільськогосподарської продукції без державної підтримки)	<p>1. Клас 8 – страхування майна від вогню та небезпечного впливу природних явищ за договорами страхування сільськогосподарської продукції іншими, ніж страхування сільськогосподарської продукції без державної підтримки, та крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці.</p> <p>2. Клас 9 – страхування майна від шкоди, заподіяної градом, морозом, іншими подіями (включаючи крадіжку, розбій, грабіж, умисне пошкодження / знищення майна), крім подій, визначених у класі 8, за договорами страхування сільськогосподарської продукції іншими, ніж страхування сільськогосподарської продукції без державної підтримки, та крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці</p>
12	Відповідальність (крім страхування відповідальності оператора ядерної установки та крім страхування відповідальності суб'єкта митного режиму)	Інші ризики в межах класу 13 – страхування іншої відповідальності (крім визначеної в класах 10, 11, 12), крім страхування відповідальності оператора ядерної установки за ядерну шкоду, яка може бути заподіяна внаслідок ядерного інциденту, та крім страхування відповідальності суб'єкта митного режиму, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 13, 14 цієї таблиці, та крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці
13	Страхування відповідальності суб'єкта митного режиму	Інші ризики в межах класу 13 – страхування іншої відповідальності (крім визначеної в класах 10, 11, 12) у частині страхування відповідальності особи (суб'єкта митного режиму) за невиконання обов'язку зі сплати митних платежів на користь митного органу відповідно до Митного кодексу України, крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці
14	Страхування відповідальності оператора ядерної установки	Ризик «страхування відповідальності оператора ядерної установки за ядерну шкоду, яка може бути заподіяна внаслідок ядерного інциденту, що здійснюється відповідно до Закону України “Про цивільну

1	2	3
		відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення”, без обмежень та особливостей, які надають підстави для застосування спрощеного підходу для розрахунку капіталу платоспроможності та мінімального капіталу» у межах класу 13 – страхування іншої відповідальності (крім визначеної у класах 10, 11, 12) за договорами страхування відповідальності оператора ядерної установки за ядерну шкоду, яка може бути заподіяна внаслідок ядерного інциденту, крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці
15	Кредит, порука	1. Клас 14 – страхування кредитів. 2. Клас 15 – страхування поруки (гарантії), крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці
16	Судові витрати	Клас 17 – страхування судових витрат, крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці
17	Асистанс	Клас 18 – страхування витрат, пов’язаних з наданням допомоги (асистанс) особам, які потрапили у скрутне становище під час здійснення подорожі, крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці
18	Фінансові ризики	Клас 16 – страхування інших фінансових ризиків (крім визначених класами 14, 15), крім випадків, включених до ліній бізнесу, наведених у колонці 2 рядків 19, 20 цієї таблиці
19	Ануїтети за договорами страхування іншого, ніж страхування життя, і пов’язані із зобов’язаннями страхування здоров’я	1. Клас 1 – страхування від нещасного випадку (у тому числі на випадок виробничої травми та професійного захворювання), що передбачає здійснення ануїтетних виплат. 2. Клас 2 – страхування на випадок хвороби (у тому числі медичне страхування), що передбачає здійснення ануїтетних виплат
20	Ануїтети за договорами страхування іншого, ніж страхування життя, і пов’язані з іншими зобов’язаннями	Страхування за класами страхування іншого ніж страхування життя, крім класу 1 – страхування від нещасного випадку (у тому числі на випадок виробничої травми та професійного захворювання) та класу 2 – страхування на випадок хвороби (у тому числі медичне страхування), що передбачає здійснення ануїтетних виплат
21	Класичне накопичувальне страхування життя	1. Клас 19 – страхування життя (інше, ніж передбачено класами 20, 21, 22, 23), що включає накопичувальну складову (страхування на випадок дожиття до визначеного віку чи дати) та передбачає право страхувальника відповідно до договору на бонуси від розміщення та управління активами, що покривають відповідні технічні резерви, та/або за фінансовими результатами діяльності страховика за рік (участь у прибутках страховика).

1	2	3
		2. Клас 20 – страхування життя до шлюбу та до народження дитини, що передбачає право страхувальника відповідно до договору на бонуси від розміщення та управління активами, що покривають відповідні технічні резерви, та/або за фінансовими результатами діяльності страховика за рік (участь у прибутках страховика)
22	Класичне ризикове страхування життя	Клас 19 – страхування життя (інше, ніж передбачено класами 20, 21, 22, 23), що не включає накопичувальної складової та передбачає право страхувальника відповідно до договору на бонуси від розміщення та управління активами, що покривають відповідні технічні резерви, та/або за фінансовими результатами діяльності страховика за рік (участь у прибутках страховика)
23	Пенсійне страхування	Клас 23 – пенсійне страхування
24	Інше накопичувальне страхування життя	1. Клас 19 – страхування життя (інше, ніж передбачено класами 20, 21, 22, 23), що включає накопичувальну складову (страхування на випадок дожиття до визначеного віку чи дати), інше, ніж передбачено лінією бізнесу, наведеною у колонці 2 рядка 21 цієї таблиці. 2. Клас 20 – страхування життя до шлюбу та до народження дитини, інше, ніж передбачено лінією бізнесу, наведеною в колонці 2 рядка 21 цієї таблиці
25	Інше ризикове страхування життя	Клас 19 – страхування життя (інше, ніж передбачено класами 20, 21, 22, 23), що не включає накопичувальної складової, інше, ніж передбачено лінією бізнесу, наведеною в колонці 2 рядка 22 цієї таблиці

Кінець додатку А

Таблиця А.2 – Концепції визначення регулятивного капіталу

Концепція	Переваги	Недоліки
Фіксованих коефіцієнтів	<ul style="list-style-type: none"> — простота розрахунку; — простота інтерпретації результатів; — низька собівартість; — відсутність суб'єктивності 	<ul style="list-style-type: none"> — використовується спрощена формула, яка ігнорує фактичний ризик профіль компанії; — не створюються стимули для запровадження ефективної системи управління ризиками в компанії; — формуються негативні стимули (чим нижчі страхові резерви тим нижчі вимоги до капіталу)
Ризикового капіталу	<ul style="list-style-type: none"> — враховуються всі види ризиків; — простота розрахунку; — простота інтерпретації результатів; — низька собівартість; — відсутність суб'єктивності 	<ul style="list-style-type: none"> — низька достовірність прогнозування банкрутства компанії; — нединамічний підхід; — не враховуються перспективи діяльності компанії
Сценарна	<ul style="list-style-type: none"> — простота інтерпретації результатів; — враховується ряд взаємопов'язаних ризиків 	<ul style="list-style-type: none"> — складність у розрахунку; — капітал визначається на основі фіксованих сценаріїв та залежить від їх повноти; — ймовірність найгіршого сценарію не враховується; — потреба у великій кількості статистичних даних
Економічного капіталу	<ul style="list-style-type: none"> — найточніше визначення непередбачуваних збитків; — містить корисну інформацію для управління компанією; — комплексний підхід до визначення ризиків; — створюються стимули для запровадження ефективної системи управління ризиками в компанії 	<ul style="list-style-type: none"> — висока собівартість; — потреба у великій кількості статистичних даних

Джерело [12].